

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Veronika Řezáčová

**Příčiny a etnické rysy konfliktu v Albánii
v roce 1997**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Veronika Řezáčová**

Vedoucí práce: **PhDr. Kateřina Králová, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

ŘEZÁČOVÁ, Veronika. *Příčiny a etnické rysy konfliktu v Albánii v roce 1997*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2013. 50 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Kateřina Králová, Ph.D.

Abstrakt

V této bakalářské práci je zpracováno téma nepokoju v Albánii v roce 1997, primární a sekundární příčiny a eventuální etnické rysy konfliktu. Jako bezprostřední příčina konfliktu je uváděna krach pyramidových fondů a následný ekonomický kolaps. Práce si klade za cíl dokázat, že první krok ke konfliktu byl učiněn již dříve. Nedostačující demokratická transformace a nefungující státní aparát po pádu komunismu se staly předpokladem pro vypuknutí konfliktu. Od března 1992 do června 1997 vládla v Albánii Demokratická strana v čele se Salim Berishou, který se stal následně albánským prezidentem. Jelikož probíhala postkomunistická transformace především v první polovině devadesátých let, je předpokládáno, že Demokratická strana se Salim Berishou se významně zasadily o vznik konfliktu. Tezí je, že prezident Berisha nejen zapříčinil, ale záměrně prohluboval konflikt. Důležitou roli při určení příčin konfliktu představují dvě albánská etnika Gegové a Toskové, jejichž vztahy nejsou zcela idylické a v průběhu historických událostí se vykazovaly častým soupeřením a napětím. Jelikož v době komunismu byly problémy mezi Gegy a Tosky zatlačovány do pozadí, práce dále předpokládá, že během postkomunistické transformace se spory mezi Gegy a Tosky mohly natolik prohloubit, že nepokoje v roce 1997 lze charakterizovat jako konflikt s etnickými rysy.

Abstract

This bachelor's thesis deals with the primary and secondary causes and possible features of the riots in Albania in 1997. As the primary cause of the conflict the crash of the pyramid schemes and the subsequent economic collapse are identified. The thesis aims to prove that the first step toward the conflict was made earlier. The lack of democratic transformation and dysfunctional state apparatus after the fall of communism has become a prerequisite for the outbreak of the conflict. From March 1992 to June 1997 the Democratic Party reigned under the leadership of Sali Berisha. Since the post-communist transformation took place mainly in the first half of the nineties, it is

assumed that the Democratic Party with Sali Berisha was instrumental in the emergence of the conflict. The hypothesis is that President Berisha not only caused, but also deliberately deepened the conflict. Two Albanian ethnicities Ghegs and Tosks play an important role in determining the causes of the conflict. Their relations are not completely idyllic and during the historic events rivalry and tension have frequently resurfaced. In the time of communism problems between Ghegs and Tosks were pushed into the background and therefore the thesis assumes that during the post-communist transformation disputes between Ghegs and Tosks deepened as much to imply that the riots in 1997 can be characterized as a conflict with ethnic features.

Klíčová slova

Albánie, Gegové, Toskové, nepokoje, příčiny, 1997, Sali Berisha, Demokratická strana, operace Alba

Keywords

Albania, Ghegs, Tosks, uprising, causes, 1997, Sali Berisha, Democratic Party, operation Alba

Rozsah práce: 67 565 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla získána k jinému titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 17. května 2013

Veronika Řezáčová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Kateřině Králové, Ph.D za cenné rady a trpělivost při tvoření mé práce.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno: Veronika Řezáčová
E-mail: ve.rezacova@seznam.cz
Semestr: Letní
Akademický rok: 2011/2012
Název práce: Příčiny a etnické rysy konfliktu v Albánii v roce 1997
Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok): LS 2012/2013
Vedoucí bakalářského semináře: PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.
Vedoucí práce (není povinné): PhDr. Kateřina Králová, Ph.D.
Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek): Důvodem výběru práce je to, že ač je Albánie malá země, nepokoje v roce 1997 vážně ohrozila krátkou stabilizaci na Balkáně. Při bližším zkoumání konfliktu 1997 vyvstávají otázky, jak moc velkou roli v konfliktu hrála dvě albánská etnika Gegové a Toskové. Přestože se autoři v zkoumání příčin nepokojů často vyhýbají etnickému rozměru konfliktu, avšak v tomto případě se, kvůli soupeření Gegů a Tosků v jejich historickém vývoji, přímo nabízí.
Předpokládaný cíl (5 řádek): Na základě znaků, které charakterizují etnický konflikt, si práce klade za cíl porozumět množině faktorů, které konflikt způsobily. Hypotézou je tvrzení, že první krok ke konfliktu byl učiněn již rozpadem komunismu a vznikem postkomunistické Albánie, kdy se etnické napětí ve společnosti znovu začalo projevovat ve viditelné míře. Dále je předpokladem, že prezident Sali Berisha sám konflikt podněcoval.
Základní charakteristika tématu (10 řádek): V lednu 1997 vypukly v Albánii nepokoje poté, co zbankrotovaly kapitálové pyramidové fondy, v kterých měla uložené své celoživotní úspory více jak polovina Albánců. Za sekundární příčiny pro vznik konfliktu lze považovat nedostatečnou demokratickou transformaci. Nepokoje se šířily z toskického jihu země, jehož obyvatelé patřili k tradičním stoupcům Albánské strany práce, a později Sociální strany. Během nepokojů došlo k naprostému rozkladu státních složek. Na severu země se začaly na příkaz prezidenta Saliho Berishy uskupovat vojenské jednotky z řad Gegů, které měly zakročit proti demonstrantům. V březnu 1997 byla ustavena operace Alba, jejíž vojenské jednotky dostaly mandát k mírové konsolidaci situace v Albánii do srpna 1997. Až v srpnu byly boje po odstoupení prezidenta Berishy v červenci 1997 de facto zastaveny.
Předpokládaná struktura práce (10 řádek): Práce bude rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole bude nastíněna problematika vymezení relevantních pojmů etnicita, etnická skupina, včetně znaků, které etnický konflikt charakterizují. Mezi průvodní znaky etnického konfliktu patří slabá politická, bezpečnostní, ekonomická a sociálně-kulturní situace. Druhá kapitola vymezí problematiku soužití a rozdílů

mezi dvěma etniky v Albánii, na severu země žijícími Gegy a jih obývajícími Tosky. Důraz bude kladen na zásadní rozdíly mezi těmito etniky, jako jsou vlastní společensko-hospodářský vývoj, zvyky a mentalita a dále jazyk a náboženství. Druhá část práce si klade za úkol zodpovědět otázky, jakým způsobem a z jakého důvodu došlo ke konfliktu mezi Albánci v roce 1997. Nejprve bude analyzována situace v Albánii v první polovině devadesátých let. Dále se práce zaměří na období hlavních nepokojů, tedy leden až červen 1997. Nakonec se bude práce zabývat mezinárodní misí Alba a vlivem této mise na konsolidaci nepokojů.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Brown, Michael E. et al., Nationalism and Ethnic Conflict (Cambridge: MIT Press, 2001)

Fisher, Bernd Jürgen a Stephanie Schwandner-Sievers, eds., Albanian identities: myth and history (London: Hurst, 2001)

Gawrych, George Walter, The Crescent and the Eagle: Ottoman Rule, Islam and the Albanians, 1874-1913 (London: Tauris, 2006)

Hradečný, Pavel et al., eds., Dějiny Albánie (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008)

Krech, Hans, Der Bürgerkrieg in Albanien 1997 (Berlin: Köster, 1997)

Pearson, Owen, Albania as Dictatorship and Democracy: From Isolation to the Kosovo War, 1946-1998 (London: Centre for Albanian Studies, 2006)

Pettifer, James a Miranda Vickers, The Albanian question: reshaping the Balkans (London: I. B. Tauris, 2009)

Schmidt, Jean O. a Eva A. Frantz, eds., Albanische Geschichte: Stand und Perspektiven der Forschung (München: Oldenbourg, 2009)

Vickers, Miranda, The Albanians: a Modern History (London: I.B. Tauris, 2006)

Winnifrith, Thomas John, Badlands – Borderlands: a history of northern Epirus/southern Albania (London: Duckworth, 2002)

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD	2
1 ETNICKÝ KONFLIKT A JEHO PRŮVODNÍ ZNAKY	5
1.1 ETNICITA A ETNICKÁ SKUPINA	6
1.2 ZNAKY VNITŘNÍHO ETNICKÉHO KONFLIKTU.....	7
2 ALBÁNSKÁ ETNIKA: GEGOVÉ A TOSKOVÉ	12
2.1 HISTORICKÝ NÁSTIN.....	13
2.2 SPOLEČENSKO-HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ, MENTALITA A ZVYKY	14
2.3 ALBÁNSKÁ NÁRODNÍ IDENTITA POSTAVENÁ NA SPOLEČNÉM NÁBOŽENSTVÍ A JAZYKU.....	16
3 VÝVOJ V ALBÁNII V PRVNÍ POLOVINĚ DEVADESÁTÝCH LET	19
3.1 POLITICKÝ VÝVOJ	19
3.2 BEZPEČNOSTNÍ SLOŽKY A ORGANIZOVANÝ ZLOČIN V DOBĚ TRANSFORMACE	21
3.3 EKONOMICKÉ, SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ZMĚNY	23
4 PRŮBĚH NEPOKOJŮ: LEDEN AŽ ČERVEN 1997	26
4.1 SNAHA O POLITICKOU KONSOLIDACI	26
4.2 BEZPEČNOSTNÍ SLOŽKY A ORGANIZOVANÝ ZLOČIN	27
4.3 EKONOMICKÝ, SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ VÝVOJ.....	29
5 OPERACE ALBA	32
ZÁVĚR	35
SUMMARY	37
POUŽITÁ LITERATURA	37

Úvod

Po pádu komunismu se v řadě balkánských zemí rozpoutaly ozbrojené konflikty. Neúspěšné pokusy o demokratickou transformaci a stabilizaci hospodářské situace vyvolaly ve společnosti pocity zklamání. Po změně politického režimu došlo k tematizaci křivd mezi etniky a národnostmi, jejichž problémy komunistická garnitura během své vlády upozadovala. V bývalé Jugoslávii se rozhořely během devadesátých let násilné konflikty. Až intervence mezinárodních organizací přinesla krátkodobý klid. Sousední Albánie se vzhledem k tvrdému a izolacionistickému režimu potýkala s podobnými problémy jako ostatní státy na Balkáně. Když v Albánii v roce 1997 vypukly boje, krátkodobá stabilizace regionu byla vážně ohrožena.

O jaký konflikt se však v případě Albánie v roce 1997 vlastně jednalo a co jej podněcovalo? Aby mohla být zodpovězena tato otázka, je třeba hledat kořeny tohoto konfliktu na mnoha úrovních – politické, ekonomické a etnické. Jakou úlohu ztělesňovala v konfliktu albánská etnika Gegové a Toskové? Jakou roli představovala demokratická transformace a jak vystupoval při nepokojích albánský prezident Sali Berisha? Na závěr si práce klade zjistit, jakou úlohu sehrála mezinárodní intervence.

Práce je členěna do pěti kapitol. První kapitola se zabývá vymezením vnitřního etnického konfliktu, jehož charakteristické rysy budou aplikovány na analytickou druhou polovinu práce. Druhá kapitola pojednává o rozdílech albánských etnik Gegů a Tosků. Třetí pak analyzuje proces demokratické transformace a poukazuje na její hlavní složky. Čtvrtá kapitola rozebírá období nepokojů. A poslední seznamuje čtenáře s mezinárodní intervencí a ustavením operace Alba a dopadem jejich přítomnosti v Albánii.

Práce je především případovou studií, která analyzuje na základě aplikace znaků vnitřního etnického konfliktu na postkomunistický vývoj v Albánii příčiny, které způsobily ozbrojený konflikt v Albánii. Samotná práce se primárně zaměřuje na Albánii v období 1992 až 1997. Během této doby probíhala v Albánii demokratická transformace, kterou měla na starost nová vládnoucí postkomunistická garnitura v čele s prezidentem Salim Berishou.

Studie vychází z rozsáhlého spektra zdrojů publikovaných povětšinou v anglickém jazyce, v omezené míře čerpá z české a německé literatury. Použity byly především sekundární zdroje, jen zčásti je využito primárních zdrojů, jejichž zpracování

není primárním cílem bakalářské práce. Jako zvláště relevantní pro teoretický rámec je kniha Michaela Browna *Nationalism and Ethnic Conflict*, v které autor analyzuje znaky vnitřního etnického konfliktu.¹ Brown sestavil podrobný výčet znaků, při jehož aplikaci lze daný konflikt důkladně zkoumat. Karl Cordell a Stefan Wolff v knize *Ethnic conflict: Causes-Consequences-Responses* se vymezují proti Brownovi a považují jeho charakteristiku etnických konfliktů za neúplnou.²

Samotná publikace, která by pojímala vývoj Gegů a Tosků až do současnosti, neexistuje. V roce 1995 vydal americký reverend a bývalý učitel v Albánii Edwin Jacques sáhodlouhou monografií *The Albanians: An Ethnic History from Prehistoric Times to the Present*, která je založena na velkém množství albánských historických textů a zkoumá život Albánců do roku 1985.³ Kanadský historik zabývající se Albánií Robert Elsie avšak Jacquesovo dílo zkritizoval kvůli jeho občasně neobjektivitě a neodbornému přístupu a doporučil přistupovat k této monografii opatrně. Proto při zkoumání obou etnik vycházím především z přehledových prací světově proslulých autorů. Například bývalý britský žurnalista a dnes profesor na Oxfordské univerzitě James Pettifer, se spolupodílel s britskou historičkou a žurnalistkou Mirandou Vickersovou na knize *Albania: From Anarchy to a Balkan Identity*, která podává ucelený přehled poslední dekády komunistického režimu, zachycuje jeho pád a přibližuje problémy postkomunistické transformace, kulturní a socioekonomický vývoj v Albánii do roku 1997.⁴

Pro analýzu samotných událostí od počátku konfliktu až po mezinárodní intervenci a jeho ukončení byla zásadní kniha Pettifera a Vickersové *The Albanian Question: Reshaping the Balkans*.⁵ Nutno říci, že v této knize se Pettifer věnoval několika kapitolám o Kosovu a vývoj Albánie náležel Vickers. Podobně koncipovaná kniha, která by se zaměřila na nepokoje v roce 1997, nebyla dosud vytvořena.

V českém prostředí vznikl ucelený přehled albánské historie, který pokrývá příchod prapůvodních obyvatel na albánské území až vývoj posledního desetiletí. Jedná

¹ Michael E. Brown et al., *Nationalism and Ethnic Conflict* (Cambridge: MIT Press, 2001).

² Karl Cordell a Stefan Wolff, *Ethnic Conflict: Causes – Consequences – Responses* (Cambridge: Polite, 2010).

³ Edwin A Jacques, *The Albanians: An Ethnic History from Prehistoric Times to the Present* (Jefferson, North Carolina a London: McFarland, 1995).

⁴ Miranda Vickers a James Pettifer, *Albania: From Anarchy to a Balkan identity* (New York: New York University Press, 1999).

⁵ Pettifer, James a Miranda Vickers, *The Albanian Question: Reshaping the Balkans* (Londýn: I. B. Tauris, 2007).

se o *Dějiny Albánie* od balkanistů Pavla Hradečného a Ladislava Hladkého.⁶ Z důležitých českých knih jmenujme také publikaci *Etnické konflikty* českého politologa Filipa Tesaře, který přehledně shrnul poznatky o příčinách etnických konfliktů a jejich fungování.⁷

Téma o konfliktu v Albánii v roce 1997 bylo zvoleno, protože se jedná o důležitou událost, která mohla způsobit opětový rozvrat na Balkáně. Nepokoje v roce 1997 byly dosud jak v albánské historii tak i regionálním a evropském měřítku opomíjeny.

⁶ Hradečný, Pavel a Ladislav Hladký et al., eds., *Dějiny Albánie* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008).

⁷ Filip Tesař, *Etnické konflikty* (Praha: Portál, 2007).

1 Etnický konflikt a jeho průvodní znaky

Daniel Hebding a Leonard Glick uvádí vymezení konfliktu v sociálních vědách jako sociální proces, v kterém se dvě nebo více skupin pokouší zamezit té druhé dosáhnout určitého cíle. Konflikt lze tedy charakterizovat jako proces, kdy se jedna skupina snaží vyhnat, porazit, zranit nebo vyhladit skupinu druhou.⁸ Tato definice platí především pro typologii přímého neboli otevřeného konfliktu.⁹ Nicméně konflikt lze rozdělit na několik dalších typů. Protipólem přímého konfliktu je konflikt nepřímý, který je častější než konflikt přímý.¹⁰ Nepřímý konflikt se projevuje dominancí jedné skupiny ve společnosti oproti druhé skupině. Jedním z projevů nepřímého konfliktu je snaha skupiny získat lepší podmínky, než kterými disponuje skupina druhá. Může se jednat například o zesílený boj mezi skupinami a o získání výhod ve společnosti, které mohou zlepšit životní podmínky skupiny. Tento konflikt alespoň ze začátku sporu mezi skupinami nemusí provázet žádné ozbrojené střety, nepřímý konflikt proto bývá nazýván také jako konflikt nenásilný. Na základě počtu obětí ročně se dělí konflikty na konflikty nízké intenzity a konflikty vysoké intenzity. Jako hranice počtu obětí je statisticky uváděn jeden tisíc ročně.¹¹ Nejčastější je konflikt vnitřní. Prvotním předpokladem pro to, aby mohl v zemi vzniknout vnitřní konflikt, je krize, elity jsou od státu či mezi sebou navzájem odloučeny a zároveň existuje kapacita pro sociální mobilizaci.¹² Opakem vnitřního konfliktu je konflikt vnější, jímž se zabývají koncepce v mezinárodních vztazích.¹³ Nedá se říci, že by spouštěčem konfliktů byl jeden faktor, jednotlivé konflikty mají většinou více příčin.

⁸Daniel E. Hebding a Leonard Glick, *Introduction to Sociology: A Text with Readings* (New York: McGraw-Hill, 1992), 130.

⁹ Přímý konflikt bývá také nazýván konfliktem násilným. Tesař, „Etnické konflikty”, 26.

¹⁰ Nepřímé vnitrostátní konflikty se začaly objevovat ve velké míře po rozpadu Sovětského svazu a Jugoslávie. Muzzafer Ercan Yilmaz, „Intra-state Conflicts in the Post-cold War Era“, *International Journal on World Peace* 24, č. 4 (prosinec 2007): 11-33, <http://www.jstor.org> (staženo 6. 3. 2013).

¹¹ Peter Wallensteen a Margareta Sollenberg, „Armed Conflict, 1989 - 1999”, *Journal of Peace Research* 37, č. 5 (září 2000): 635-649.

¹² Tesař, „Etnické konflikty”, 29.

¹³ V rámci teorie mezinárodních vztahů existuje také další členění, a to na teritoriální konflikty, mocensko-politické konflikty, boje za nezávislost, ideologické konflikty a ekonomické konflikty. Šárka Cabadová-Waisová, *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích* (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011), 45-46.

1.1 Etnicita a etnická skupina

Pro jasné vymezení etnického konfliktu je třeba nejprve definovat pojem etnicita.¹⁴ Thomas Eriksen označuje etnicitu *de facto* za produkt moderní společnosti. V jeho současném pojetí vyjadřuje etnicita sociální vztah či identitu mezi lidmi, kteří si uvědomují vzájemnou odlišnost a s touto odlišností vstupují do mezilidských kontaktů.¹⁵ Odlišnost etnicity mezi skupinami je určována často rozdílem v jejich zvyklostech, jazyku, původu, kolektivních zkušenostech a solidaritou uvnitř skupiny, nicméně tato rozdílnost může být výraznější či méně výrazná a výčet těchto charakteristik a kritéria, která tvoří etnicitu, se mohou i značně lišit.¹⁶

Richard Jenkins vymezil etnicitu pěti znaky. Členové společnosti se kolektivně identifikují na základě kulturních rozdílů. Kolektivní identita je silněji vnímána na nižší úrovni společenského a ekonomického žebříčku, v okrajových, ekonomicky málo rozvinutých krajích a také v patriarchálních společnostech. Etnicita, která není stálá ani statická a je jak kolektivní, tak individuální, pramení ze sociálních, zejména mezi-skupinových interakcí.¹⁷ Etnicita je tedy institucionalizovaným vztahem mezi jasně vymezenými kategoriemi, kdy členové jedné skupiny se považují za odlišné od skupiny druhé. Pokud skupina jednoznačně odděluje kategorie „my” a „oni”, jedná se o vymezení etnicity.¹⁸

Vztahy mezi etnickými skupinami nemusí vyústit v konflikt, naopak mohou dlouhodobě fungovat na bázi spolupráce.¹⁹ Podle Eriksena, který navázal na Frederika Bartha, je důležité neoddělovat znaky, které mají etnické skupiny společné. Jedná se hlavně o vzájemné kontakty mezi etnickými skupinami a integrující stránky etnicity.

Jeden z předních teoretiků etnicity Anthony Smith v roce 1989 navázal na dosavadní koncepci pojmu etnická skupina a dotvořil jeho podobu v šesti bodech, které jsou používány s různými obměnami dodnes. Etnická skupina je podle Smithe charakterizována jménem, které etnická skupina užívá kolektivně (*etnonymum*). Kolektivní jméno identifikuje a vyjadřuje podstatu celé komunity. Aby se část

¹⁴ Pro charakteristiku etnicity a etnických konfliktů se užívají k vysvětlení přístupy primordialistů, instrumentalistů, konstruktivistů. V současném pojetí se užívají moderní přístupy, které zahrnují všechny výše zmíněné školy. Tesař, „Etnické konflikty”, 54-55.

¹⁵ Thomas Hylland Eriksen, *Etnicita a nacionalismus: Antropologické představy* (Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2012), 32-36.

¹⁶ Tesař, „Etnické konflikty”, 55.

¹⁷ Richard Jenkins, *Rethinking Ethnicity* (Londýn: Sage, 2008), 14.

¹⁸ Eriksen, „Etnicita a nacionalismus”, 45.

společnosti mohla označit za etnickou skupinu, potřebuje vytvářet s dalšími členy společnosti mýtus o společném původu. Tento mýtus může být utvářen sdílenými dějinami neboli kolektivními zkušenostmi, které si předávají lidé z generace na generaci. Sdílené dějiny zahrnují a oslavují hrdiny a události. Etnickou skupinu dále charakterizuje sdílená kultura, do které se zahrnuje náboženství, zvyky a jazyk. Jako spojitost se zemí předků je pro etnickou skupinu důležitá asociace s určitým územím. Část etnické skupiny musí cítit mezi sebou vzájemný pocit solidarity.²⁰ Jako idealizaci pocitu solidarity kritizuje například Sinisa Malesevic, nedá se tedy říci, že by Smithova definice byla přijata bezvýhradně.²¹

1.2 Znamky vnitřního etnického konfliktu

Základní procesy lidského chování, za něž lze považovat spolupráci, soutěž a konflikt, mohou být ve vzájemném propojení příčinou etnického konfliktu.²² Pokud spolu etnické skupiny přestanou spolupracovat a začnou mezi sebou například soutěžit o území, přístup k rovným příležitostem ve vzdělání a na trhu práce, boj o lepší ekonomické podmínky nebo přístup či udržení politické moci, může taková soutěž být spouštěcím faktorem etnického konfliktu.²³ Intenzita etnického konfliktu poté závisí na tom, do jaké míry jedna etnická skupina strádá na úkor druhé ve výše uvedených faktorech.²⁴

Michael Brown utřídil a zpracoval, na základě dosavadních výzkumů moderních teoretiků, několik bodů, které charakterizují vnitřní etnický konflikt: Mezi strukturální faktory patří zejména slabé státy, vnitrostátní bezpečnostní obavy a etnická geografie. Slabé politické struktury byly v Evropě typickými znaky při utváření novodobých států po rozpadu Sovětského svazu a bývalé Jugoslávie. Nicméně tyto státy zprvu nemusely pociťovat problémy, neboť politické struktury mohou zeslábnout až po určité době. Slabé státy se vykazují především ukazateli, jako jsou politická nelegitimita, politicky citlivé hranice či neexistence politických institucí, které by byly schopné kontroly.

¹⁹ Eriksen, „Etnicita a nacionalismus“, 60.

²⁰ Na tyto rysy navázal Smith ve vymezení etnika o 6 bodech na Bartha a Pierra van den Bergha. John Hutchinson a Anthony D. Smith, eds., *Ethnicity* (New York: Oxford University Press, 1996), 7.

²¹ Tesař, „Etnické konflikty“, 23.

²² *Ibid.*, 27.

²³ Sinisa Malesevic, *The Sociology of Ethnicity* (Londýn; Thousand Oaks; Calif. : Sage Publications, 2004) 94- 95.

Následkem oslabení státu vzniká nebo se rozrůstá korupce. Státní správa je čím dál méně kompetentní pro vykonávání administrativních úkonů, čímž dochází k neschopnosti ekonomického rozvoje a růstu. Napětí v zemi vzrůstá, k moci se dostávají místní vůdci, kteří konají nezávisle na státu. Může docházet i k přebírání a drancování vojenských skladů.²⁵ Následuje snaha politických elit státu převzít dohled nad zemí. Dochází k růstu kriminality a organizovaného zločinu. Právní systém v zemi pozbývá významu, zákony přestávají být dodržovány, bezpečnostní složky ve státu nejsou schopny zavést pořádek. Pokud žijí jednotlivé etnické skupiny poblíž hranic státu a jsou víceméně homogenní, může v případě oslabení státu růst tendence osamostatnit se či se připojit k sousednímu státu. Zvyšuje se počet uprchlíků.

Pokud se některé skupiny obyvatelstva uvnitř státu cítí ohroženy jinými skupinami, mohou se uchýlit k přípravě násilné protiakce. K mobilizaci jedné skupiny obyvatelstva proti druhé dochází především ve více etnických státech. Etnické skupiny mohou usilovat o převzetí kontroly nad některými částmi země, často vedou partyzánský způsob boje. Tyto etnické skupiny se mohou následně dopouštět násilí na civilistech.

Mezi politické faktory patří diskriminační politické instituce, vlastní národní ideologie, vnitroskupinová politika a politika elit. Legitimita systému ve státu ztrácí význam, pokud jsou státní instituce spojeny s násilím a represí vůči obyvatelstvu země. Takové státní instituce nejsou zcela přetransformované na demokratické.

Představitelé státu rozdělují zvolenou národní ideologií obyvatelstvo. Národní ideologie se ale nezakládá na etnicitě.²⁶ Pokud se členové skupiny vymezují podobnými politickými, ideologickými, náboženskými nebo etnickými rysy, mají stejné cíle a identitu, riziko vypuknutí konfliktu se zvyšuje.²⁷ Takové skupiny bývají silné a odhodlané k dosažení stanoveného cíle.²⁸ Představitelé státu se v ekonomické nebo politické krizi uchylují k eliminaci svých protivníků podněcováním etnického konfliktu. Na příslušníky etnické skupiny bývá útočeno prostřednictvím masových médií.²⁹

²⁴Cordell, „Ethnic Conflict“, 38–39., Donald L. Horowitz, *Ethnic Groups in Conflict* (Berkeley: University of California Press, 2000) 108–140.

²⁵Brown, „Nationalism and Ethnic Conflict“, 5-6.

²⁶Ibid., 9.

²⁷Saul Newman, „Does Modernization Breed Ethnic Political Conflict?“, *World Politics* 43, č. 3 (1991): 451-478, <http://www.jstor.org> (staženo 1. 5. 2013).

²⁸Brown, „Nationalism and Ethnic Conflict“ 9.

²⁹V. P. Gagnon, Jr., „Ethnic Nationalism and International Conflict: The Case of Serbia“ *International Security* 19, č. 3 (1994-1995): 130-166, <http://www.jstor.org> (staženo 3. 5. 2013). 43, č. 3 (1991): 451-478, <http://www.jstor.org> (staženo 1. 5. 2013).

K ekonomickým a sociálním faktorům Brown řadí ekonomické problémy, diskriminační ekonomické systémy, ekonomický rozvoj a modernizaci. Ekonomický faktor bývá často hybatelem vzniku vnitřních etnických konfliktů. Když se stát dostane do ekonomických potíží, často dochází k napětí uvnitř státu. K napětí mezi obyvatelstvem může dojít v počátku snahy přejít z centrálně plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku. Zprvu nemusí být problém ekonomické degradace tolik zřetelný, nicméně postupem času dochází k inflaci, uvnitř státu se zvyšuje nezaměstnanost stejně jako ekonomická regrese. Tyto ekonomické faktory způsobují sociální napětí a frustraci. Právě z tohoto důvodu mnozí autoři uvádějí vedle vlivu slabých politických struktur jako hlavní příčinu vzniků vnitřních etnických konfliktů katastrofální ekonomický stav v zemi.³⁰

Na základě třídní nebo etnické příslušnosti mohou být skupiny ve společnosti diskriminovány. Tato diskriminace se projevuje jako omezení přístupu jedince, skupiny nebo regionu k ekonomickým příležitostem, financím a zdrojům. Ekonomický rozvoj a modernizace může mít negativní dopady na sociální systém státu. Jedná se například o migraci a urbanizaci z důvodu nutnosti cestovat za prací.

Mezi kulturní a perceptivní faktory podle Browna patří kulturní diskriminace a problematické dějiny. Kulturní diskriminace souvisí s nedostatečnými příležitostmi ke vzdělání a k pracovnímu trhu na úkor druhé etnické skupiny, s čímž souvisí například i upřednostňování jednoho jazyka nebo dialektu jedné etnické skupiny na úkor druhé. Kulturní faktory se dále projevují omezováním či znesnadňováním provozování vlastního náboženství. Dalším faktorem je pak vlastní vnímání skupiny a vyzdvihování dějin a předků jedné etnické skupiny nad druhou.³¹

Brown poukazuje ještě na čtyři další faktory, které zapříčiňují vnitřní etnické konflikty. Tyto faktory se dělí na vnitřní a vnější, dále na masové a elitářské. Vnitřní, masové faktory způsobuje špatná domácí situace. Vnější masové faktory zapříčiňuje špatné sousedství země. Vnitřní, elitářské faktory jsou způsobeny špatnými vůdci země, vnější, elitářské faktory pak špatnými sousedy státu.³² Na roli vůdce v zemi klade Brown velký důraz. Podle Browna mohou představitelé státu svým jednáním

³⁰ Raymond C. Taras a Rajat Ganguly eds., *Understanding Ethnic Conflict: The International Dimension* (Boston: Logman, 2010), 20–22.

³¹ Conflict Analysis Framework (návrh), Conflict Prevention and Reconstruction Team, Social Development Department, World Bank, 2003, 19–33.

³² Brown, „Nationalism and Ethnic Conflict“, 15.

odstartovat nebo ukončit válku. Političtí představitelé podněcují konflikt ze tří důvodů, a to z ideologie, moci a napojení na organizovaný zločin.

Organizovaný zločin se rozrůstá buď během konfliktu, nebo až po jeho skončení, kdy je konsolidace státu velmi obtížná a naskýtají se možnosti ze zisků organizovaného zločinu značně profitovat s omezenou schopností státu zločinné složky kontrolovat. Zisky plynoucí z organizovaného zločinu mohou sloužit již v průběhu konfliktu k financování bojů, kdy se často jedná například o obchod se zbraněmi nebo drogami.

Vnitřní etnický konflikt, který se odehrává ve státě s demokratickým či autokratickým zřízením, se může svou intenzitou a formou značně lišit. V demokratických společnostech konflikt povětšinou nenabývá tolik násilné podoby s tím, že se jedná o konflikty nízké intenzity. Naopak ve státech s autokratickou vládou se častěji jedná o násilné konflikty vysoké intenzity. Ve státu s autokratickým zřízením působí nezdědka silný a charismatický vůdce. Vůdcovství mohou naplňovat jak jednotlivci, tak menší skupiny, které disponují určitou mocí a utvářejí celostátní pohled vnímání společnosti. Autokratický vůdce může navíc využít etnické mobilizace v zemi k uskutečnění vlastních plánů a cílů.³³

S Brownovým výčtem charakteristických rysů etnického konfliktu ne všichni autoři souhlasí. Stefan Wolff uvádí v protikladu s Brownovou charakteristikou svůj přehled rysů, v němž Brownovi především vytýká necelistvost argumentace. Wolff řadí rysy etnického konfliktu do čtyř skupin. Do první skupiny patří rysy etnického konfliktu, které se etabloují na lokální úrovni. Na vyšší lokální úrovni hrají důležitou roli politické, ekonomické a sociální instituce v zemi. Na nižší lokální úrovni se jedná o činnost etnických skupin, jejich představitelů a organizovaného zločinu. Do druhé skupiny řadí Wolff znaky, které vznikají na státní úrovni. Tyto znaky jsou stejné jako na lokální úrovni, nicméně podle Wolffa je důležité se na rysy lokální úrovně dívat z pohledu dalšího aktéra. Wolff při vymezení tohoto bodu předpokládal, že etnický konflikt musí souviset s pokusem o separaci části území od státu. Třetí úroveň je regionální, do níž jsou zahrnuti sousedé státu, jejich struktury, političtí představitelé a organizovaný zločin. Do čtvrté úrovně patří mezinárodní organizace, jejichž činnost nějakým způsobem konsoliduje nebo zhoršuje stav v zemi, kde se rozpoutal etnický konflikt.³⁴

³³ Tesař, „Etnické konflikty”, 172-174.

³⁴ Cordell, „Ethnic Conflict“, 6-9.

Pro zkoumání konfliktu s etnickými rysy je nejprve třeba určit etnicitu a etnickou skupinu. Jak bylo dále ukázáno, rysy vnitřního etnického konfliktu mají několik důležitých komponent. Přestože mnoho autorů považuje za primární příčinu vnitřního etnického konfliktu ekonomickou krizi, pro zkoumání etnických rysů je třeba se zabývat znaky, které byť jsou druhotné, mohou podat komplexní charakteristiku zkoumaného konfliktu. Na základě strukturálních, politických, ekonomických, sociálních a kulturních faktorů, které byly vymezeny výše, budou zkoumány v dalších kapitolách rysy a příčiny albánského konfliktu. Specifickou roli představuje role politického vůdce a vliv organizovaného zločinu. Proto bude těmto faktorům rovněž vymezen prostor.

2 Albánská etnika: Gegové a Toskové

Albánské území obývají dvě etnika, která se do své současné podoby vymezila na přelomu osmnáctého a devatenáctého století. Severní část Albánie tzv. *Gegëri* (či *Gegëni*) obývají Gegové, kteří osídlili kolem sedmého až desátého staletí i přilehlé části Černé Hory, Kosova a Makedonie. Na jihu Albánie, v tzv. *Toskëri* a v přilehlé oblasti Řecka žije etnikum Tosků. Toskové obývající sever Řecka se nazývají Çamové. Území *Gegëri* a *Toskëri* odděluje tok řeky Shkumbin. Již v době dotvoření obou etnik údolí řeky Shkumbin představovalo hraniční pásmo mezi oběma územími.

Jako řada jiných národů se i Albánci přihlásili během národní emancipace k domnělým dávným předkům, kteří patřili k nejstarším obyvatelům na světě. Nejprve se Albánci hlásili k odkazu Pelasgů, což byl nejstarší národ v Evropě, během dvacátého století se pak přihlásili k odkazu starověkých Ilyrů. V současném albánském prostředí se objevují tři teorie o původu a příchodu Albánců na albánské území. První a nejvíce teorie, která je nejvíce prosazovaná Albánci, tvrdí, že Albánci jsou potomky Ilyrů. Druhý názor říká, že Ilyrové nejsou předky Albánců, ale jsou potomky Thráků. Třetí teorie pak uvádí, že Ilyrové mohou být jak prapředky Albánců, tak i potomky Thráků.³⁵

Především Gegové často užívali odkazu starověkých Ilyrů³⁶, aby podpořili a posílili ideu Velké Albánie. Vytvoření Velké Albánie spočívalo ve spojení Albánie s oblastmi Makedonie, Kosova a Černé Hory, které obývají další albánští Gegové. Krom Albánců měly o tato území zájem i další balkánské státy, které rovněž zdůvodňovaly své požadavky tvrzením, že se jedná o jejich historická území.³⁷

Charakter obou etnik je odlišný, ať už se jedná společensko-hospodářský vývoj, zvyky, mentalitu či náboženství, jazyk a dialekt.³⁸ Odlišné životní návyky Gegů a Tosků způsobily, že se v Albánii nevytvořilo jedno společné albánské centrum. Ani náboženství a společný jazyk zcela nesjednotily albánská etnika. Přestože většina Albánců je převážně dnes muslimy, před vpádem osmanských vojsk na albánské území zde lidé vyznávali katolicismus a pravoslaví. Během albánského národního obrození

³⁵ Joachim Matzinger, „Die Albaner als Nachkommen der Illyrer aus der Sicht der historischen Sprachwissenschaft“, in *Albanische Geschichte: Stand und Perspektiven der Forschung*, eds. Jean O. Schmidt a Eva A. Franz et al. (München: Oldenbourg, 2009), 13-35.

³⁶ Thomas J. Winniffrith, *Badlands - Borderlands: A History of Northern Epirus/Southern Albania* (Londýn: Duckworth, 2002), 47.

³⁷ Pavel Hradečný a Ladislav Hladký et al., eds., *Dějiny Albánie* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008), 161.

představovalo vytvoření společného jazyka důležitý prvek, na kterém postavili Albánci svoji národní identitu. V průběhu dalšího vývoje docházelo kvůli jazyku mezi Albánci k občasným sporům.

2.1 Historický nástin

Při zkoumání rozdílů a společných charakteristických rysů je třeba poukázat na to, že v různých historických etapách zaujímal obě etnika, většinou na úkor toho druhého, lepší či horší postavení v přístupu k lepším životním podmínkám. Za Osmanské říše byli Toskové na albánském území zvýhodňováni na úkor Gegů, jelikož invertovali dříve k islámu. I z tohoto důvodu byli Toskové lépe vzdělaní, tíhli k modernismu a rychle se odpoutali od života v kmenovém uspořádání. Gegové pak získali větší vliv během vlády krále Zoga I, který pocházel z gegského prostředí.³⁹

Toskové patřili k zakladatelům Komunistické strany Albánie. Enver Hoxha sám pocházel z jižního albánského prostředí z Gjirokastry. Během komunismu tak měli poměrně velký politický vliv ve společnosti.⁴⁰ Krom Ramize Alii, který se narodil ve Shkodře, se etablovali prakticky všichni vysoce postavení komunističtí představitelé z jižní Albánie.⁴¹

Během období komunistické vlády lze doložit příklady diskriminace Gegů. Tuk Jakova byl odsouzen na 25 let vězení za prosazování regionalismu. Podle žaloby se Jakova pokoušel vyvolat konflikt mezi Gegy a Tosky. Ve skutečnosti byl odsouzen za to, že kritizoval způsob vedení země Hoxhou a Komunistickou stranou.⁴² Jako důvod obvinění Jakovy stačilo uvést, že rozvrací „rovnováhu“ mezi Gegy a Tosky, což ukazuje, jak velké napětí mezi etniky v této době panovalo. Ve vztazích mezi etniky hrály významnou roli především úvahy o oddělení tehdejší Albánie a spojení Gegů s přílehlými gegskými částmi Černé Hory, Kosova a Makedonie. Právě to vedlo Hoxhu k opatrnému postoji vůči Gegům. S tím souvisí jak nízká úroveň rozvoje v gegské

³⁸ Hradečný, „Dějiny Albánie“, 201.

³⁹ Jan Holzer a Stanislav Balík, *Postkomunistické nedemokratické režimy: Studie k proměnám politické teorie v posttranzitivním čase* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007), 141.

⁴⁰ Rusell King a Nicola Mai, *Out of Albania: From Crisis Migration to Social Inclusion in Italy* (New York: Berghahn Books, 2006), 33.

⁴¹ Vickers, „Albania“, 5.

⁴² Hradečný, „Dějiny Albánie“, 451.

oblasti za komunismu, tak snaha potlačit etnické rozdíly mezi oběma etniky.⁴³ Špatný stav ekonomiky a životní úrovně měl v gegském prostředí za následek to, že byla v Albánii po pádu komunismu většina financí investována na jihu, kde do určité míry fungoval průmysl. Gegské státní podniky byly zavřeny a dramaticky vzrostla nezaměstnanost, která nutila Gegy odcházet do měst.⁴⁴

Poté, co padla komunistická vláda, se Gegové díky novým politickým vůdcům ze svých řad, mezi které patřil i prezident Berisha, dostali k moci. Iredentistické úvahy mezi kosovskými a makedonskými Albánci byly podporovány samotným Berishou. Vzrůstající regionalismus Gegů způsobil zhoršení vztahů s Tosky. Ti navíc byli coby bývalí přívrženci komunistického režimu často chápáni jako potencionální hrozba postkomunistické vládě, že by se mohli znovu pokusit chopit moci.⁴⁵ Samotná vláda Berishy byla označována za vládu nacionalistických Gegů, která bojovala proti socialistickým Toskům.⁴⁶ Negativní označování Tosků mělo souvislost s jejich odmítáním vytvoření Velké Albánie a vedlo také k diskreditaci Tosků u Gegů v přilehlých regionech v Kosovu a Makedonii.⁴⁷

2.2 Společensko-hospodářský vývoj, mentalita a zvyky

Na formování Gegů a Tosků měla značný vliv Osmanská říše. Díky osmanské vládě upustili jižní Toskové na albánském území od kmenového uspořádání, začali být vzděláváni a postupně se začali obracet k modernímu způsobu života. Především Toskové poté tvořili jádro inteligence v Albánii. Modernizace způsobu života v Albánii nicméně vedla k tomu, že se vnitřní pospolité celky začaly rozpadat a výrazně diferencovat, což do jisté míry způsobila urbanizace obyvatelstva, a to jak mezi Gegy, tak mezi Tosky.

Tento trend měl ale větší dopad v severním gegském prostředí, kde na jedné straně existovaly rozvinuté a urbanizované celky v hlavních městech správních oblastí, například Prizrenu a Shkodře, na straně druhé na vesnicích a v horách fungovala

⁴³ Constantine P. Danopoulos and Konstantinos S. Skandalis, "The Military and Its Role in Albania's Democratization" *Armed Forces & Society* 36, č. 3 (2011): 399-417, <http://online.sagepub.com.ezproxy.is.cuni.cz/> (staženo 6. 3. 2013).

⁴⁴ Colin Lawson a Douglas Saltmarshe, Security and Economic Transition: Evidence from North Albania, *Europe-Asia Studies* 52, č. 2 (2000): 133-148, <http://www.jstor.org> (staženo 6. 3. 2013).

⁴⁵ Vickers, "Albania", 217.

⁴⁶ Pettifer, „The Albanian Question“, 219.

⁴⁷ Ibid., 48.

relativně primitivní společenství založená na patriarchálních rodově-kmenových zvyklostech. Tyto rozdílné celky navíc spolu často fungovaly v dost značné blízkosti.⁴⁸ Toskové byli v mnoha ohledech na sklonku osmnáctého a devatenáctého století vyspělejší. Stopy po soužití mezi významně diferenciovanými celky byly stále patrné. Na jedné straně se jednalo o celky založené na kmenovém uspořádání (byť jich bylo v této době již relativně omezené množství) a na straně druhé o moderní a urbanizované skupiny. S nástupem modernizace v jižním toskickém prostředí lze pozorovat počátek růstu propasti mezi bohatým a chudým obyvatelstvem.

Gegové dosud žijí částečně v kmenovém uspořádání, které je založené na úzce propojeném systému vzájemné loajality. Dříve bylo pro Gegy charakteristické soužití uvnitř klanů v malých vesnicích a usedlostech, které byly opevněné.

Mezi Gegy, ve velmi omezené míře ale i některými skupinami Tosků, je doposud udržováno zvykové právo *Kanun*, založené na cti *Besa*. Jedná se o krevní mstu. První dochované zmínky o vykonávání zvykového práva pocházejí z patnáctého století, kdy měl šlechtic Lek Dukagjin sjednotit zákoník zvykového práva. Podle něj byl na přelomu devatenáctého a dvacátého století pojmenován první písemný sborník zvykového práva na *Kanun Leka Dukagjina*, do té doby se předával pouze v ústní formě.⁴⁹ Předávání *Kanunu* ve verbální podobě mělo pak za následek často nesprávnou interpretaci zvykového práva.

Za krále Zogu I. a poté za Envera Hoxhy nebyly pokusy vymýtít *Kanun* zcela úspěšné. Po rozpadu komunismu v Albánii se zvykové právo opět široce rozmohlo. Do konce roku 1996 bylo zapojeno do krevní msty na šedesát tisíc Albánců.⁵⁰ Přestože jsou podle *Kanunu* vyjmuti z uplatnění krevní msty starci, děti a ženy, docházelo často k chybnému výkladu a v devadesátých letech nebyli ušetřeni. Velký problém pak značilo především propojení organizovaného zločinu s vykonáváním zvykového práva.

Zvykové právo určuje stále velkou měrou způsob a organizaci života převážně v gegském prostředí a vztahy uvnitř její společnosti od stanovení pravidel pro

⁴⁸ George W. Gawrych, *The Crescent and the Eagle: Ottoman Rule, Islam and the Albanians, 1874-1913* (Londýn: Tauris, 2006), 9-13.

⁴⁹ Kamil Pikal, „Albánská mafie: Etnograficko-kriminologický portrét“, v *Organizovaný zločin*, ed. Emil Souleimanov et al. (Praha: Auditorium, 2012), 47–66.

⁵⁰ Lawson, „Security and Economic Transition“, 133-148.

manželství až po placení daní.⁵¹ To způsobuje mimo jiné izolaci skupin, které vyznávají zvykové právo, od okolního světa.⁵²

2.3 Albánská národní identita postavená na společném náboženství a jazyku

Před vpádem Osmanů na albánské území se Gegové hlásili ke katolické víře a Toskové k pravoslaví, pod vlivem Osmanské říše většina konvertovala k islámu. Od vzniku nezávislé Albánie v roce 1912 a během meziválečného období až do nastoupení komunismu existovala v Albánii náboženská svoboda. Omezení náboženské svobody vygradovalo v roce 1967 úplným zákazem vyznávat jakoukoliv víru. Albánie se prohlásila za první ateistický stát na světě. V devadesátých letech došlo k náboženskému vzestupu religiozity.⁵³

Podle sčítání lidu v roce 1938, které se jako poslední do roku 2001 zabývalo vyznáním obyvatelstva, se k islámu hlásilo osmdesát procent Albánců, k pravoslaví dvacet procent a ke katolictví deset procent Albánců.⁵⁴ Muslimové se hlásí k sunnitům i šíitům neboli beктаšům.⁵⁵ V současné době Gegové vyznávají v převážné míře sunnitský islám, nicméně lze mezi nimi najít i vyznavače katolictví a pravoslaví. Podobně je tomu u Tosků, kteří jsou hlavně šíity, někteří jedinci se hlásí také k pravoslaví.⁵⁶ Náboženství je v Albánii nejednotné a rozštěpené, mezi Albánci chybí pocit společné církevní příslušnosti.⁵⁷ Absence náboženské sounáležitosti je výsledkem toho, že v Albánii existovaly po staletí čtyři konfese. Albánie až na období komunismu patřila k zemím, kde byla tolerována náboženská svoboda.⁵⁸ Přestože náboženství mezi

⁵¹ Vickers, „The Albanians“, 6.

⁵² Ben Fowkes, *Ethnicity and Ethnic Conflict in the Post-communist World* (New York: Palgrave, 2002), 49.

⁵³ Sabrina P. Ramet, *Nihil Obstat: Religion, Politics, and Social Change in East-Central Europe and Russia* (Durham: Duke University Press, 1998), 226.

⁵⁴ Miranda Vickers, *Islam in Albania* (Shrivenham: Defence Academy of the United Kingdom, 2008), 1.

⁵⁵ Kamil Pikal, „Sunnitský islám v současné Albánii“ (diplomová práce, Univerzita Karlova, 2010), 20.

⁵⁶ Victor Roudometof, *Collective Memory, National Identity, and Ethnic Conflict: Greece, Bulgaria, and the Macedonian Question* (Westport: Praeger, 2002), 155.

⁵⁷ Gilles de Rapper, „Religion in Post-Communist Albania: Muslims, Christians and the Idea of ‘Culture’ in Devoll, Southern Albania“, *Anthropological Notebooks* 14, č. 2 (2008): 31-45, <http://www.ebscohost.com> (staženo 20. 3. 2013).

⁵⁸ Vickers, „Islam in Albania“, 11. S uvedeným tvrzením však nesouhlasí Ines A. Murzaku, „Inter-church and Inter-religious Tensions in Post-communist Eastern Europe: The Case of Albania“, *Religion in Eastern Europe* 28, č. 1 (2008): 1-8, http://www.georgefox.edu/academics/undergrad/departments/soc-swk/ree/Murzaku_Inter-church_Feb%202008.pdf (staženo 22. 5. 2013).

Albánci v minulosti způsobovalo do jisté míry napětí a nesnášenlivost, nedá se říci, že by primárně bylo spouštěčem konfliktů v devadesátých letech.⁵⁹

Albánie je mezi ostatními balkánskými zeměmi ojedinělý případ, kdy si Albánci nevytvořily národní identitu na základě náboženství, ale jazyka.⁶⁰ Obrozenci usilovali během národního hnutí v devatenáctém století o sjednocení albánského národa na základě jednoho písma, které mělo být vytvořeno z latinské a arabské abecedy. Miranda Vickers uvádí, že Gegové v oblasti Shkodry a Kosova měli malý zájem podílet se na budování albánského národa, jelikož byli loajální osmanské vládě a patřili k striktním muslimům.⁶¹ Tento názor však vyvrací fakt, že Gegové v Prizrenu uspořádali první větší shromáždění, které formulovalo albánské požadavky.

Přestože je dialekt odlišný, obě etnika vycházejí ze stejného jazyka.⁶² Poté, co roku 1912 vznikla nezávislá Albánie, bylo třeba vyřešit i otázku jazyka. V Albánii se používají čtyři hlavní dialekty, které pocházejí od severozápadních Gegů (oblast Shkodry), od Gegů z oblasti Tirany, jihovýchodních Gegů (oblast Elbasanu) a jižních Tosků.⁶³ Přestože jazyk jihovýchodních Gegů nebyl tak literárně bohatý a rozvinutý jako zbylé dva dialekty severozápadních Gegů a jižních Tosků, stal se dialekt jihovýchodních Gegů základem pro jednotný albánský jazyk. V roce 1924 byl povýšen na albánský úřední jazyk.⁶⁴ Vzhledem k tomu, že na osmdesát procent albánského obyvatelstva bylo negramotných, dialekt jihovýchodních Gegů se velmi nerozšířil a na jeho šíření měli pramalý zájem severozápadní Gegové a Toskové.⁶⁵

Impulz pro jazykovou reformu přišel se změnou vládnoucí garnitury poté, co se dostali k moci komunisté, kteří se formovali především z obyvatel jižní části Albánie, ostatně na tři čtvrtiny členů v Komunistické straně Albánie byli Toskové. Toskický dialekt tedy začal nabývat na významu, zatímco gegský dialekt byl postupně měněn po vzoru toskického, až přestal být oficiálně užíván a později byl zakázán. Dosud nebyla

⁵⁹ Adelheid Feilcke-Tiemann, "Albania: Gradual Consolidation Limited by Internal Political Struggles", *Southeast European and Black Sea Studies* 6, č. 1 (2006): 25-41, <http://www.ebscohost.com> (staženo 20. 3. 2013).

⁶⁰ Vickers, „Islam in Albania“, 1.

⁶¹ Miranda Vickers, *The Albanians: A Modern History* (Londýn: Tauris, 2006), 55-56.

⁶² Owen Pearson, *Albania and King Zog : Independence, Republic and Monarchy 1908-1939* (Londýn: Centre for Albanian Studies ve spojení s IB Tauris Publishers, 2004), 187.

⁶³ Ibid., 13.

⁶⁴ Jacques, „The Albanians“, 392-393.

⁶⁵ Pandeli Pani, "Some Differences between Varieties of Albanian with Special Reference to Kosovo", *International Journal of the Sociology of Language* 2006, č. 178 (2006): 55-73, <http://web.ebscohost.com/ehost/search/basic?sid=ff957bed-24af-44ec-accd-01cd426a60b3%40sessionmgr14&vid=2&hid=27> (staženo 7. 3. 2013).

gegština oficiálně uznána. Násilná standardizace jazyka přispěla mimo jiné k tomu, že Gegové a Toskové nebyli schopni sjednocení a nadále zůstávají kulturně odlišní.

Jak bylo výše ukázáno, mezi Gegy a Tosky existují výrazné odlišnosti, co se týče jejich historické zkušenosti, zvyků, náboženství a kultury, díky nimž docházelo v minulosti k častému nedorozumění a napětí. Vládnoucí garnitura zajišťovala danému etniku v jednotlivých historických etapách lepší životní podmínky podle toho, zda se etablovala z gegského nebo toskického prostředí. Můžeme tedy předpokládat, že napětí a soupeření mezi Gegy a Tosky pokračovalo i v devadesátých letech 20. století.

3 Vývoj v Albánii v první polovině devadesátých let

Po pádu komunistického režimu se nejprve ujala vlády Albánská strana práce⁶⁶ (*Partia e Punës e Shqipërisë*, PPSH), která se přejmenovala v roce 1991 na Socialistickou stranu (*Partia Socialiste e Shqipërisë*, PSSh). Do opozice proti Albánské straně práce se postavila nově vzniklá Demokratická strana (*Partia Demokratike e Sqihërisë*, PDSH). Po zbytek devadesátých let se Demokratická strana a Socialistická strana vůči sobě stavěly do opozice. Spory mezi vládou a opozicí přerostly v Albánii do politických perzekucí, vzájemnému podezírání skupin a jasného rozdělení na přívržence Demokratické strany, kteří převážně patřili ke Gegům, a stoupence Socialistické strany, jejichž centrum se nacházelo na toskickém jihu.

První polovina devadesátých let je především spojená s demokratickou transformací. Přejít z komunistického zřízení na demokratický režim provázely vzhledem k neexistenci albánské zkušenosti s demokracií těžkosti. Nedostatečná demokratická transformace, která probíhala za vlády Demokratické strany a prezidenta Saliho Berishy, měla za následek nefunkčnost státních institucí, rozmach korupce a organizovaného zločinu.

3.1 Politický vývoj

Vývoj v Albánii v první polovině devadesátých let lze rozdělit na dva celky. První období pokrývá léta 1992 až 1994 a vyznačuje se především snahou Albánie o demokratickou transformaci, druhé období let 1994 až 1996, je pak charakterizováno autokratickou vládou Berishy.⁶⁷

V předčasných volbách v březnu 1992 zvítězila Demokratická strana, která utvořila vládu společně se Sociálně demokratickou stranou Albánie (*Partia Socialdemokrate e Shqipërisë*, PSD) a Republikánskou stranou (*Partia Republikane e Shqipërisë*, RP). Předseda Demokratické strany Sali Berisha byl zvolen v dubnu prezidentem. Do Berishy byly vkládány velké naděje. Přes svoji komunistickou minulost byl vnímán Albánci i jako antikomunista, který pomůže Albánii

⁶⁶ Albánská strana práce bývá v českém prostředí označována jako Komunistická strana Albánie, ačkoliv název strany na Albánskou stranu práce byl změněn v roce 1948. Hradečný, „Dějiny Albánie“, 663.

⁶⁷ Aleks Luarasi, „Legal and Institutional Reform in Albania after the Democratic Revolution (1991-1997)“ (Univerzita v Tiraně, 1997), 12.

s bezproblémovým přechodem na demokracii.⁶⁸ Avšak od svého nástupu do prezidentského úřadu Berisha spíše posiloval svoji moc; a falšování voleb, kontrola médií a perzekuce politických protivníků narůstaly společně s nespokojeností obyvatelstva.⁶⁹ Berisha po nástupu na post prezidenta často také politicky využíval etnických a sociálních rozdílů ve prospěch Gegů, odkud sám pocházel.

Důležitým přelomem bylo odmítnutí referenda o změně albánské ústavy v roce 1994. Pokud by Albánci návrh referenda schválili, Albánie by se přetvořila na prezidentský režim. Proti změně ústavy se postavilo devadesát procent Tosků, zatímco návrh podpořila většina Gegů.⁷⁰ Zamítnutí nové ústavy v referendu ukázalo, že vláda Demokratické strany a charisma Berishy ztrácí svůj vliv. Jelikož se v červnu 1996 měly odehrát parlamentní volby, považovala Demokratická strana za nutné získat mezi Albánci podporu.

Mezi přívržence Demokratické strany patřilo především městské obyvatelstvo, zatímco venkov tradičně spíše podporoval levice. Na venkově žilo v první polovině devadesátých let 65 procent celkového obyvatelstva. Před nadcházejícími parlamentními volbami Demokratická strana zaznamenala úbytek podpory i u městského voličstva. Proto Demokratická strana cíleně začala ve společnosti vyvolávat paniku, že bývalé komunistické elity plánují převrat.⁷¹

Blendi Kajsia uvádí dvě dimenze tohoto jednání Demokratické strany. Na jedné straně se Demokratická strana snažila definitivně zbavit bývalých komunistických elit, které si ve společnosti uchovávaly určitý vliv. Eliminace komunistických elit měla zároveň pomoci Demokratické straně odstranit veškerou politickou opozici. Na druhé straně Kajsia tvrdí, že se Demokratická strana snažila zacílením na jednoho společného nepřítele (velmi dobře se pro tuto úlohu hodili komunisté) semknout společnost a zabránit nepokojům, které hrozily kvůli špatné hospodářské situaci. Kajsia zároveň tvrdí, že tímto jednáním Demokratická strana napětí uvnitř společnosti z velké části zhoršovala sama.⁷²

⁶⁸Robert C. Austin a Jonathan Ellison, „Post-Communist Transitional Justice in Albania”, *East European Politics & Societies* 22, č. 2 (jaro 2008): 373-401, <http://www.sagepub.com> (staženo 20. 3. 2013).

⁶⁹ Stanislav Balík a Věra Stojarová, „Berishovská a postberishovská Albánie: Případová studie defektního režimu”, *Středoevropské politické studie* 7, č. 4 (podzim 2005): <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=247> (staženo 20. 3. 2013).

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Austin, „Post-Communist Transitional Justice”, 373-401.

⁷² Kajsia, „Down with Politics”, 229-253.

Během předvolební kampaně a parlamentních voleb v květnu 1996 došlo k dalšímu nárůstu protikomunistické agitace. Demokratická strana a prezident Berisha používali k zastrašování společnosti řady podpůrných prostředků. Velkou roli hrála například média. Jednalo se o média, která veřejně podporovala vládu Demokratické strany a Berishy. Ostatní média buď ukončila svoji činnost, nebo ji značně omezila.⁷³

V červenci 1993 byl odsouzen první žurnalista od pádu komunismu Idajet Beqiri na šest měsíců do vězení. Beqiri byl uvězněn za označení Berishy jako vraha albánského obyvatelstva a poukázáním na nedemokratické praktiky Demokratické strany. Následovala další odsouzení žurnalistů. Předsednické rady v médiích byly obměněny lidmi, kteří byli loajální vládě a Berishovi. Informovanost Albánců závisela na vůli vlády. Před parlamentními volbami v červnu 1996 uveřejnily deníky *Albania* a *Rilindja Demokratike* několik článků, že bývalé komunistické elity připravují komunistický puč. Stejně tak jako zprávy o financování opozičních deníků *Koha Jone* a *Zerri i Popullit* z Ruska se články o puči nezakládaly na pravdě.⁷⁴

3.2 Bezpečnostní složky a organizovaný zločin v době transformace

Mezi novými politickými elitami existovala jen velmi malá ochota vybudovat nezávislý soudní systém. Robert Austin a Jonathan Elisson považují za příčinu perzekucí proti bývalým komunistickým elitám to, že se tyto komunistické elity samy dopouštěly postihů proti novým politickým představitelům. Ti měli následně potřebu se pomstít.⁷⁵ Mezi nové politické elity se neřadila pouze politická opozice za komunismu, ale také bývalí členové Albánské strany práce. Přestože Demokratická strana vystupovala jako antikomunistická, někteří její členové včetně čelních představitelů patřili k bývalé komunistické elitě. Sali Berisha za komunismu vykonával funkci tajemníka v Albánské straně práce pro lékařskou fakultu na Tiranské univerzitě.⁷⁶ Jelikož za komunismu neexistoval v Albánii disent, nebyl zájem na otevření komunistických policejních archivů.

⁷³ „Democracy Derailed: Violations in the May 26, 1996 Albanian Elections”, oficiální zpráva organizace Human Rights Watch, <http://www.hrw.org/legacy/summaries/s.albania965.html> (staženo 20. 3. 2013).

⁷⁴ Balík „Berishovská a postberishovská Albánie“.

⁷⁵ Austin, „Post-Communist Transitional Justice”, 373-401.

⁷⁶ Najada Tafili, „Consolidation of Democracy: Albania“, *Journal of Political Inquiry* 1, (2008): 1-13, <http://jpi-nyu.org/wp-content/uploads/2011/02/Consolidation-of-Democracy-Albania...Najada-Tafili1.pdf> (staženo 2. 4. 2013).

Transformace soudnictví proběhla rychle, výsledkem byla zpolitizovaná a nefungující justice. V první polovině devadesátých let byla zavedena dvě opatření. Prvním z nich byly lustrace (bývají označovány jako pseudo-lustrace), které prověřovaly pracovníky ve státní správě, zda byly za komunistického režimu členy Albánské strany práce. Především však lustrace sloužily jako politický prostředek určený k rozdrčení opozice.⁷⁷

Druhým opatřením byl Zákon o genocidě, který byl rovněž namířený proti politické opozici a přijatý na přelomu let 1995 až 1996. Zákon o genocidě umožnil otevřít znovu případy již odsouzených komunistických funkcionářů za hospodářské delikty a odsoudit je k mnohonásobně delším trestům za zločiny proti lidskosti. Na základě Zákona o genocidě byl opětovně odsouzen i Ramiz Alia. Na perzekuci politické opozice se zaměřili mezinárodní pozorovatelé, kteří v prvních letech parlamentní demokracie v Albánii často navštěvovali vězení, aby šetřili zacházení s vězni. Výsledkem jejich vyšetřování ve vězeních byla zjištění, že odsouzení Albánci žijí v nevyhovujících podmínkách. K trestu smrti měli být odsuzováni Albánci, kteří patřili ke komunistické elitě. Přestože byly lustrace a Zákon o genocidě primárně zaměřeny na bývalé členy Komunistické strany, mnoho z nich potrestání uniklo, protože se předtím stali členy Demokratické strany.⁷⁸

Během první poloviny devadesátých let začala společnost mluvit o vytvoření Velké Albánie a sjednocení všech Albánců do jednoho státu. Ideu Velké Albánie prosazovali především Gegové v severní části Albánie. Toskové tuto myšlenku nepodporovali. Tento spor o Velkou Albánii přinesl další napětí i do vztahů mezi severem a jihem.⁷⁹

První roky postkomunistické vlády jsou spojené s organizovaným zločinem, který začal díky otevření státních hranic zažívat nevídaný rozvoj.⁸⁰ S organizovaným zločinem bylo spojeno znovuzavedení a uplatňování zvykového práva. Dobře fungující bezpečnostní složkou v Albánii byla tajná státní policie *Shik*, která se etablovala z komunistické bezpečnostní služby *Sigurimi*. *Shik* byla bezvýhradně loajální Berishovi a neváhala k dosažení cílů použít stejných praktik jako v době komunistického režimu.

⁷⁷ Austin, „Post-Communist Transitional Justice”, 373-401.

⁷⁸ Ibid., 373-401.

⁷⁹ Vickers, „Albania“, 152.

⁸⁰ Brad K. Blitz, „Post-socialist Transformation, Penal Reform and Justice Sector Transition in Albania”, *Southeast European and Black Sea Studies* 8, č. 4 (2008): 345-364, <http://www.ebscohost.com> (staženo 20. 3. 2013).

3.3 Ekonomické, sociální a kulturní změny

Hospodářská transformace ze státní na tržní ekonomiku způsobila uvnitř albánské společnosti po pádu komunismu napětí a nepokoje, jelikož si Albánci od změny režimu slibovali brzké bohatství a prosperitu.⁸¹ Hospodářská transformace na tržní ekonomiku ukázala limity severu a jihu se přeorientovat. Na jih Albánie bylo dáváno více investic a byl zde směřován prakticky veškerý obchod. Toskové také díky své vzdělanosti byli schopni se rychleji přeorientovat ze státního na tržní hospodářství.⁸² Hospodářská transformace probíhala ve dvou rovinách. Na počátku devadesátých let se podařilo částečně nastartovat ekonomiku, a to jednak díky státní privatizaci a jednak finančním podporám, které začaly proudit do Albánie ze zahraničí. Na druhé straně se však musely ekonomické subjekty potýkat s nedostatkem zkušeností s tržním hospodářstvím. Například malé a střední podniky, které se řadily k nejméně profitujícím, si nebyly schopny konkurovat na volném trhu. Trh práce nefungoval, tisíce Albánců se ocitly bez prostředků.

Ani velké množství investic, úvěrů a dotací, získané hlavně od Mezinárodního měnového fondu a USA, nepomohlo Albánii stát se během poloviny devadesátých let prosperující zemí. Je otázkou, jakou roli hrály nepřiliš přesné zprávy albánské vlády o ekonomickém stavu a získávání peněžních prostředků z organizovaného zločinu. Hospodářský stav mohl být ve skutečnosti daleko horší, než jak Albánie prezentovala.

V Albánii začaly již na počátku devadesátých let vznikat tzv. pyramidové fondy. Albánci s vidinou rychlého zbohatnutí vkládali své celoživotní úspory do těchto pyramidových fondů.⁸³ Na podzim 1996 více než polovina albánských domácností měla své finanční prostředky uloženy v některém z pyramidových fondů. Mezinárodní měnový fond (MMF) upozorňoval albánskou vládu, že pyramidové fondy jsou nestabilní.⁸⁴ Na konci listopadu byla činnost pyramidových fondů, které sloužily především mafii k praní špinavých peněz, zastavena. Fondy vyhlásily bankrot a Albáncům přestaly být vypláceny jejich finanční úspory.

Špatná ekonomická situace byla primární příčinou pro vnitřní a především vnější migraci albánského obyvatelstva. Sekundární roli při migraci hrály sociální poměry,

⁸¹ Kajsia, „Down with Politics”, 229-253.

⁸² Mnoho bývalých představitelů státních podniků začali tvořit novou třídu podnikatelů. Ibid., 229-253.

⁸³ Luarasi, „Legal and Institutional Reform”, 13-15.

⁸⁴ Austin, „Post-Communist Transitional Justice”, 373-401.

nedostatek služeb a politické napětí.⁸⁵ Při hledání práce se rodiny stěhovaly z vesnic do měst, a to především z chudého severu. V letech 1990 až 1994 emigrovalo hlavně do Itálie a Řecka na 300 tisíc Albánců, což mělo fatální dopad na albánskou ekonomiku.⁸⁶ Během let 1989 až 2001 poklesl počet obyvatel o 3,5 procent, kdy více než 600 tisíc Albánců emigrovalo ze země.⁸⁷

Za komunistického režimu byly veškeré aspekty života v albánské společnosti kontrolovány státem. Činnost nevládních organizací a různých zájmových skupin nebyla komunistickým režimem tolerována. Po pádu komunismu nebylo vládou zakládání těchto dobrovolných spolků v albánské společnosti příliš uvítané s nadšením.

Po pádu komunismu chyběla v Albánii společná národní identita. Mariella Pandolfi předkládá tři hlavní důvody chybějící národní identity, které byly zásadní pro sociální vývoj v Albánii v první polovině devadesátých let. První příčinou byla rozsáhlá urbanizace, která některé části Albánie postavila na okraj zájmu. Druhým důvodem byl konflikt mezi generacemi, kdy se začal odlišovat názor na způsob života mezi rodiči a jejich dětmi. Za třetí to bylo změnou politických elit a jejich členěním na úřednické a intelektuální vrstvy a spory mezi venkovským a městským obyvatelstvem. Tyto tři faktory podle Pandolfi zapříčinily nacionalistické a xenofobní tendence albánského obyvatelstva. Úřednické elity neměly zájem na zlepšení životních podmínek Albánců, kteří tak často hráli roli věrného publika. Intelektuální elity se naopak dívaly na zbytek albánské populace shora a často jej kritizovaly.⁸⁸

Blendi Kajsiu uvádí, že změnou politického a hospodářského systému se společnost začala více štěpit. Vznikaly nové sociální skupiny a zanikaly staré. Tyto sociální skupiny se od sebe odcizovaly nebo se vůči sobě začaly stavět do opozice.⁸⁹ Rolníci, kteří přišli v pozemkové privatizaci v roce 1946 o majetek, žádali jeho navrácení od nynějších vlastníků. Rolník se vymezoval proti novým přistěhovalcům v městech. Tosk stál v opozici vůči Gegům a naopak. Gegové vinili Tosky, že zhoršili

⁸⁵ Přes polovinu Albánců nemělo přístup k tekoucí vodě. Kvůli katastrofální infrastruktuře se nebyli schopni Albánci na mnoho míst dopravit. Podle statistik na 25 procent Albánců žilo pod hranicí chudoby.

⁸⁶ Carletto, Calogero et al., eds., „A Country on the Move: International migration in post-communist Albania.“ *International Migration Review* 40, č. 4 (2006): 767-785, <http://www.ebscohost.com> (staženo 20. 3. 2013).

⁸⁷ *Ibid.*, 767-785.

⁸⁸ Mariella Pandolfi, „Myths and New Forms of Governance in Albania“, in *Albanian identities: Myth and History*, eds. Stephanie Swandner-Sievers a Bernd J. Fischer et al. (Londýn: C. Hurst & Co., 2002), 203-214.

⁸⁹ Kajsiu, „Down with Politics“, 229-253.

jejich životní podmínky za komunismu. Jelikož členové a přívrženci Socialistické strany byli především Toskové, za nepřítelé státu byli často bez rozdílu považováni Toskové.

Prezident Berisha byl Tosky kritizován za to, že nezakročil proti migraci tisíců Gegů do přímořských oblastí. Gegové zase vinili Tosky z toho, že se za komunismu obohacovali na jejich úkor. Finanční pomoc proto podle nich měla nyní směřovat na chudší sever.⁹⁰ Najada Tafili uvádí za příčinu neschopnosti Albánců vystupovat jako celek to, že Albánci nejsou zvyklí být finančně nezávislí a myslí pouze v rámci místních komunit.⁹¹ Napětí mezi Gegy a Tosky se projevilo také v otázce jazykového zrovnoprávnění. Někteří Gegové požadovali revizi albánského jazyka, která by umožnila nahrazení jižního dialektu severním.

Na základě rysů vnitřního etnického konfliktu se výše autorka pokusila vymezit hlubší příčiny pro vypuknutí konfliktu v lednu 1997. Především problematická postkomunistická transformace mohla být zásadním jevem pro vypuknutí nepokojů. Na základě zjištění nebyla ani v jedné rovině provedena postkomunistická transformace důkladně, a to jak v rovině politické, bezpečnostní i hospodářské.

Za velký problém je považován vliv politických představitelů, jejichž určitá část se etablovala z bývalých komunistických elit. Samotná vláda Demokratické strany a Saliho Berishy svými nedemokratickými praktikami nenapomáhala konsolidaci situace.

Díky zpolitizovaným a nefunkčním institucím se rovněž nebyla schopna albánská společnost etablovat a sjednotit. Jednak kvůli chybějící národní identitě, jednak to bylo dáno napětím mezi Gegy a Tosky ve společnosti.

⁹⁰ Kajsia, „Down with Politics”, 229-253.

⁹¹ Tafili, „Consolidation of Democracy: Albania“, 1-13.

4 Průběh nepokojů: Leden až červen 1997

Po pádu pyramidových fondů se v lednu 1997 rozpoutaly v Albánii demonstrace. Ohniskem nepokojů se stal jih Albánie, jehož centrem byla od počátku Vlora, tradiční bašta komunistických elit. Nepokoje se postupně začaly šířit z jihu Albánie na sever k Tiraně. Rozdělení země na bojující toskický jih a bránící se gegský sever vedl k obavám, že by konflikt mohl nabýt rozměrů etnického konfliktu a přesáhnout hranice Albánie do Kosova a Makedonie. Zprávy o počtu mrtvých přinutily mezinárodní organizace, aby začaly jednat na zřízení mezinárodní mise, která by pomohla v Albánii s uklidněním situace. Podle údajů Mezinárodního měnového fondu byly od ledna do konce května 1997 zabity dva tisíce osob.⁹²

4.1 Snaha o politickou konsolidaci

Poté, co vypukly nepokoje, se politické špičky pokoušely najít řešení pro krizi. Politická elita byla malá, sociálně izolovaná skupina, která byla zcela odříznutá od zbytku země.⁹³ Vláda nebyla schopna převzít kontrolu nad zemí. Ve snaze zachránit sebe sama a participovat na vládě v „postberishovském“ období, jednali političtí představitelé často proti sobě.

V reakci na nepokoje se na konci ledna levicové strany v čele se Socialistickou stranou s pravicovými stranami společně utvořily Fórum pro demokracii. Jelikož bývalí členové *Sigurimi* a Albánské strany práce měly hrát významnou úlohu při plánování a realizování demonstrací, prezident Berisha viděl v aktivitách socialistů, kteří na jihu Albánie vytvářeli Výbory spásy, snahu o návrat ke komunistickému režimu.⁹⁴ Demonstranti vinili za katastrofický stav v zemi Berishu a vládní Demokratickou stranu. Premiérem prozatímní vlády se stal v březnu člen Socialistické strany Bashkim Fino na místo Aleksandera Meksiho, který rezignoval na začátku března. Meksi měl být odvolán z postu premiéra kvůli jeho nesouhlasu s prezidentem Berishou o využití armády pro potlačení povstání. Fino byl vybrán do funkce premiéra z několika důvodů. Přestože se

⁹² Christopher Jarvis, „The Rise and Fall of Albania's Pyramid Schemes” *Finance and Development* 37, č. 1 (březen 2000): 46-49, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2000/03/jarvis.htm> (staženo 9. 4. 2013).

⁹³ Pettifer, „The Albanian Question“, 14.

⁹⁴ *Ibid.*, 13.

etabloval z jižní Albánie a náležel k mocenské opoře Socialistické strany, jeho jmenování prezidentem Berishou nemělo primárně sloužit k uklidnění nepokojů. Berisha chtěl především rozšířit a utužit svoje pravomoci. Bylo tedy třeba zvolit někoho slabého a ne příliš vlivného, což Fino splňoval. V březnu se také konaly prezidentské volby, v kterých obhájil úřad prezidenta Berisha na dalších pět let. To, že korespondovaly prezidentské volby se jmenováním nového premiéra, poukazuje také však na možnost, že výměna premiéra měla skrýt do pozadí volbu prezidenta a zajistit bezproblémový průběh voleb.⁹⁵ Přestože si Berisha udržel místo, moc postupně ztrácel.⁹⁶ Především podpora Gegů Berishy slábla.

Poslední opoziční deník *Koha Jone* byl zlikvidován poté, co přívrženci prezidenta Berishy v březnu vyrabovali a vypálili kancelář deníku.⁹⁷ Přes nepokoje provládní média fabulovala společnost dalšími články například o protialbánském postoji Fatose Nana, prorecké orientace a povstání označila za komplot řeckých a albánských socialistů.⁹⁸ Budovy, ve kterých sídlila státní média, byla však následně rovněž vypálena včetně dalších administrativních budov, jako byly banky, školy, vládní úřady a soudy. Ještě předtím prezident Berisha ve státním vysílání v březnu označil nepokoje za komunistickou rebelii.

4.2 Bezpečnostní složky a organizovaný zločin

Pokud armáda plnila v první polovině devadesátých let omezenou funkci bezpečnostní síly, po vypuknutí nepokojů v březnu 1997 přestala tuto funkci vykonávat úplně. Složky armády a policie se dostaly do naprostého rozkladu. Prezident Berisha často a podle vlastního uvážení měnil vojáky a vojenské velitele na jednotlivých postech. Měsíční plat vojáků činil dva dolary. Vojenské jednotky byly kvůli častým útěkům poloprázdné.⁹⁹ Když vypukly demonstrace na jihu Albánie, armáda, jejíž představitelé si byli vědomi toho, že vojenské jednotky nejsou schopny bezproblémově fungovat, nechtěla potlačovat protesty ozbrojených civilistů. Vojáci, kteří nezběhli

⁹⁵ Hans Krech, *Der Bürgerkrieg in Albanien 1997* (Berlín: Köster, 1997), 62-64.

⁹⁶ James Walsh a Massimo Calabresi, "No Law or Order in the Land", *Time*, 24. března 1997.

⁹⁷ Pettifer, „The Albanian Question“, 21.

⁹⁸ Balík „Berishovská a postberishovská Albánie“.

⁹⁹ Lara Santoro, "How a Besieged Leader Fights Mobs with Mobs", *Christian Science Monitor*, 28. března 1997.

k rebelům a nadále vykonávali službu, se ocitali bez jídla, peněz a radiového spojení s vojenským ústředím.

Na příkaz Saliho Berishy měla *Shik* rozdávat zbraně Albáncům v ulicích albánských měst včetně Tirany. V hlavních centrech demonstrantů Sarandě a Tepeleně na jihu Albánie byly záměrně na příkaz Berishy otevřeny vojenské sklady, aby byl uspišen chaos mezi obyvatelstvem. Podobná situace měla později nastat v severozápadní Shkodře.¹⁰⁰ Podle zahraničních pozorovatelů mělo záměrné otevření muničních skladů Berishovi pomoci posílit vliv a moc a také zajistit odložení parlamentních voleb v červnu. Berisha zároveň využil příležitost vypořádat se s politickými odpůrci, kteří se řadili k stoupencům levice. Nicméně etnicky motivovaný charakter těchto Berishových kroků zůstává sporný. Politická opozice však věřila, že Berisha na severu Albánie vyzbrojuje vlastní armádu, s jejíž pomocí se bude moci odtrhnout od jihu a vytvořit samostatný stát. Faktem je, že Berisha vyzbrojoval a nabádal Gegy, aby bojovali proti Toskům. James Pettifer ale uvádí, že obě části země, jak jih, tak i sever, nebylo možno v době nepokojů nějakým způsobem kontrolovat.¹⁰¹

Vyrabováním muničních skladů přišla Albánie asi o jeden milion zbraní, zároveň se zvýšila uvnitř albánské společnosti trestná činnost.¹⁰² Dopravní cesty začaly být velmi nebezpečné kvůli hrozbě okradení, často bylo riskantní vůbec vycházet na ulici. Při nepokojích v Albánii plnily organizované gangy dvojí úlohu. Gangy při nefungování právní složky státu představovaly určitou jistotu a zajištění bezpečnosti v jednotlivých oblastech do takové míry, než by stát mohl poskytnout.¹⁰³ Na jihu země se utvářely místní rady v čele s vůdci povstalců, k hlavním zástupcům rebelů patřil mafián Albert Shyti. Mezi organizovanými gangy, zkorumpovanou policií a politickými úředníky docházelo často k obchodům. Zločinné gangy zajišťovaly také výkon soudní moci a zvykového práva. Během nepokojů se rozmohl obchod s bílým masem. Únosy mladých žen kvůli výkupnému, prostituci nebo zneužití byly na denním pořádku.¹⁰⁴ Dále profitoval obchod s potravinami, cigaretami, a později prodejem zbraní a střeliva do Kosova a Makedonie.

¹⁰⁰ Lara Santoro, "How a Besieged Leader Fights Mobs with Mobs".

¹⁰¹ Pettifer, „The Albanian Question“, 54.

¹⁰² Jarvis, „The Rise and Fall of Albania's Pyramid Schemes“, 46-49.

¹⁰³ Lawson, „Security and Economic Transition“, 133-148.

¹⁰⁴ Ibid., 133-148.

4.3 Ekonomický, sociální a kulturní vývoj

Bezprostřední příčinou pro vznik nepokojů byl bezesporu pád pyramidových fondů. V lednu 1997 vyhlásily pyramidové fondy *Sude* a *Gjallica* bankrot, což vedlo k prvním nepokojům. Fondy, které dosud nepřestaly provádět platby svým věřitelům, tak učinily do konce ledna.¹⁰⁵ Vláda se postavila k neschopnosti pyramidových fondů vyplácet peněžní prostředky tak, že odmítla ručit za vklady střadatelů. Došlo k neřízenému vybírání peněžních prostředků lidmi, což zapříčinilo omezení denních výběrů z bank.

Že pyramidové fondy sloužily ve skutečnosti k praní špinavých peněz, věděla velká část albánské společnosti. Na základě některých výpovědí Albánců, měli vkladatelé pocitovat při vložení svých finanční úspory do pyramidových fondů větší jistotu a důvěru v budoucí výnos svých peněz.¹⁰⁶

V únoru schválil parlament zákaz činnosti pyramidových fondů. Opatření, která by byla proti pyramidovým fondům účinná, nebyla dostatečně prosazována a dodržována.¹⁰⁷ V březnu ještě společnosti pyramidových fondů fungovaly a hlásily solventnost. Úspěšně se tyto společnosti bránily uzavření až do června 1997. Celkově mělo přijít v pyramidových fondech o jednu miliardu dolarů úspor 300 tisíc Albánců.¹⁰⁸

Albánská vláda přijala další opatření, která by pomohla zachránit stát před ekonomickým kolapsem. Nově přijaté zákony měly ochránit soukromé i státní podniky. Přijetí těchto zákonů mělo opačný výsledek. Jak se navýšovala inflace, tak vzrůstaly ceny a poplatky za služby. Zároveň došlo k velkému nárůstu korupce. Do konce června Albánský lek oslabil vůči dolaru o 40 procent, ceny narostly o 28 procent.¹⁰⁹ Omezení ekonomických příjmů vedlo Albánce za prací do zahraničí i během nepokojů. Rodiny často utratily poslední finanční úspory, aby mohla hlava rodiny odcestovat pracovat.

Mnohá západní média spekovala o nepokojích v Albánii jako o boji mezi severními muslimy a jižními ortodoxními katolíky. Je faktem, že radikální albánští muslimové, kteří hlavně obývali sever, zastávali stanovisko, že účast Sociální strany ve vládě povede k omezení vyznávat svobodně víru, jak tomu bylo v době komunismu.

¹⁰⁵ Javis, "The Rise and Fall of Albania's Pyramid Schemes", 46-49.

¹⁰⁶ Hradečný, „Dějiny Albánie“, 550.

¹⁰⁷ Javis, „The Rise and Fall of Albania's Pyramid Schemes“, 46-49.

¹⁰⁸ Autoři uvádí, že bylo na jaře zabito více než 3 tisíce osob. Lawson, „Security and Economic Transition“, 133-148.

¹⁰⁹ Javis, "The Rise and Fall of Albania's Pyramid Schemes", 46-49.

Někteří z nich věřili, že na rozdmýchávání konfliktu se spolupodíleli albánští Řekové.¹¹⁰ Členové řecké menšiny, která se hlásila k ortodoxní církvi, se netajili jistými sympatiemi k povstaleckému jihu. Jelikož vztahy albánských Řeků s vládou Demokratické strany nebyly příliš dobré, lze postoj řecké menšiny vysvětlit z čistě pragmatického důvodu, že s novou vládou by jejich život byl v Albánii lepší.

Většina severních Albánců, která vyznávala katolickou víru, patřila k nejuvěrnějším stoupcům Berishova režimu.¹¹¹ Demonstranti na severu Albánie byli již v březnu tajnou policií *Shik* eliminováni. Ve Shkodře vyrazilo v lednu například protestovat čtyřicet tisíc demonstrantů do ulic proti Berishovi.¹¹² Není tedy pravdivé, že by všichni Gegové podporovali Berishu.

To že se nepokoje šířily neuvěřitelnou rychlostí, bylo dáno několika důvody. Na jihu Albánie koexistovaly rozdílné sociální skupiny, které se vzájemně podezřívaly. Mezi těmito odlišnými sociálními skupinami byly zakódované křivdy, které narůstaly od privatizace na začátku devadesátých let a způsobovaly sociální napětí. Tedy ani jih ani sever nebyly úplně sjednocené.

Jak již bylo uvedeno v úvodu práce, konflikt v roce 1997 bezprostředně způsobil krach pyramidových fondů. Přestože měly politické elity vazby na pyramidové fondy a věděly, jaká jsou rizika spojená s fungováním těchto společností. Jednak to bylo kvůli tomu, že mnohým politickým elitám plynuly příjmy z činností organizovaných skupin, které tyto pyramidové fondy vlastnily. Zčásti protože zisky z příjmů organizovaného zločinu podporovaly rozvoj albánské ekonomiky.

Na základě faktorů, které definují vnitřní etnický konflikt, bylo v této části práce dále zjištěno, že fatální dopad na rozvoj konfliktu měla nefunkčnost policie a armády. Neschopnost bezpečnostních složek konsolidovat konflikt tkvěla především v jejich špatné postkomunistické transformaci. Jelikož se část armády dobrovolně přidala po vypuknutí konfliktu na stranu povstalců a část armády, která zůstala ve funkci, odmítla potlačovat konflikt, je předpokladem, že kdyby se armáda správně transformovala již na počátku devadesátých let, konflikt by pravděpodobně nabyl menšího rozsahu nebo by k němu vůbec nemuselo dojít.

Co se týče etnického rozměru konfliktu, bylo dokázáno, že Sali Berisha cíleně vyzbrojoval Gegy a Tosky, a to dobrovolným otevíráním muničních skladů na jihu i na

¹¹⁰ Pikal, „Sunnitský islám v současné Albánii“, 36.

¹¹¹ Hradečný, „Dějiny Albánie“, 553.

¹¹² Pettifer, „The Albanian Question“, 11.

severu a pověřením tajné policie *Shik*, aby rozdávala Gegům v centrech na severu Albánie zbraně. Jednání Berishy nelze s jistotou označit za chování, které by záměrně podněcovalo etnický konflikt. Možnou příčinou těchto kroků byla snaha Berishy udržet se u moci a dalším eskalací konfliktu zabránit parlamentním volbám.

5 Operace Alba

Když v lednu 1997 vypukly v Albánii nepokoje, členské státy NATO a OBSE začaly jednat o vyslání mírových jednotek do Albánie. Již na začátku března jednal v Albánii o uklidnění situace zmocněnec OBSE Frantz Vranitski. Po setkání mezi Vranitskim a deseti politickými stranami byla přijata dohoda, na základě které byla jmenována nová koaliční vláda v čele s premiérem Baskhimem Finem. Politické strany se v ní zavázaly připravit a uskutečnit předčasné parlamentní volby do konce června 1997. Přijetí dohody ukončení bojů nezastavilo, jelikož na jednání politických stran s Vranitskim nebyli přizváni zástupci povstalců. Konflikt eskaloval, povstalci se blížili z jihu na sever k Tiraně. Albánská vláda a premiér Fino žádali znovu o pomoc ze zahraničí. Až v důsledku nátlaku především Itálie a Řecka, do kterých proudili po tisících albánští uprchlíci, byla zřízena Mnohonárodní ochranná síla v Albánii (MPFA).

Takzvaná operace Alba byla ustavena na základě rezoluce 1 101 Rady bezpečnosti článku 6 listiny OSN. V operaci Alba intervenovaly vojenské jednotky o 7 215 vojáků, z nichž 3 778 bylo Italů.¹¹³ V roce 1991 Itálie poslala jednotky do Albánie, aby pomohly konsolidovat demonstrace a střety Albánců kvůli hospodářskému kolapsu. Velení v mezinárodní operaci Pelikán následně Itálie převzala. Díky zkušenostem, které Itálie měla z dřívější mise, byla pověřena i velením operace Alba.

Operace Alba se zúčastnilo jedenáct států. Hlavním cílem mise bylo zajistit návrat albánské vlády do albánských center, poskytnout humanitární pomoc obyvatelstvu a dohlédnout na bezproblémový průběh předčasných parlamentních voleb.¹¹⁴

Přestože konflikt v Albánii v dubnu 1997 gradoval, vojenské jednotky neměly mandát, který by jim umožňoval zajistit pořádek nebo vybírat zbraně, které Albánci získali vydrancováním muničních skladů.¹¹⁵ Důležitou roli hrály vojenské jednotky především v konsolidaci demokracie a společnosti. Na konci června 1997 se konaly předčasné parlamentní volby.¹¹⁶ Ve volbách zvítězila Socialistická strana, která obdržela 52 procent hlasů. Demokratická strana získala 26 procent.¹¹⁷ Přestože se

¹¹³ Pettifer, „The Albanian Question“, 67-68.

¹¹⁴ Krech, „Der Bürgerkrieg in Albanien 1997“, 82.

¹¹⁵ Colonel Riccardo Marchiò, „Operation Alba“: A European Approach to Peace Support Operations in the Balkans“ (Výzkumný projekt, U. S. Army War College v Pensylvánii, 2000), 1-29, <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA378201> (staženo 1. 4. 2013).

¹¹⁶ Krech, „Der Bürgerkrieg in Albanien 1997“, 89-90.

¹¹⁷ Hradečný, „Dějiny Albánie“, 553.

Demokratická strana pokusila napadnout výsledek voleb jako zfalšovaný, oprávněné vítězství Socialistické strany nebylo zpochybněno. S parlamentními volbami proběhlo referendum o změně státního zřízení na monarchii. V květnu 1997 se z emigrace do Albánie vrátil Leka Zogu, aby se znovu ucházel o trůn. V referendu se však 66,74 procent voličů vyslovilo pro zachování parlamentní demokracie; 33,26 procent hlasovalo pro monarchii.¹¹⁸

Berisha slíbil, že v případě porážky Demokratické strany rezignuje na post prezidenta. Přestože se Berisha obratem postavil do čela Demokratické strany jako její předseda, tato rezignace 23. července znamenala *de facto* zastavení bojů v Albánii. Novým prezidentem byl po Berishově odchodu zvolen generální tajemník Socialistické strany Rexhep Meidani. Do čela vlády Socialistické strany se postavil její předseda Fatos Nano.¹¹⁹

Západní Evropa a USA byly po ukončení operace Alba dvanáctého srpna 1997 plně entuziasmu, protože měly představu, že Albánie se rychle z konfliktu vzpamatuje. Přes ambiciózní cíle socialistické vlády ale nebyla Albánie schopna brzké konsolidace demokratických struktur. Nepřístupné gegské oblasti zůstaly bez kontroly. Především na severovýchodě Albánie u hranic s Kosovem z ilegálního obchodu především se zbraněmi a drogami profitovaly organizované gangy. Jednalo se často o artikl zbraní a munice, který nebyl navrácen do armádních skladů. Socialistická vláda se potýkala s nejednotou albánského obyvatelstva. Jak vláda Demokratické strany profitovala z podpory Gegů, tak byla nová Socialistická strana plně podporována Tosky. Pro další soužití jednotlivých skupin v zemi bylo třeba nalézt určitý politický konsenzus. Závažný problém také představovala hospodářská situace, která zůstávala kritická. Do Albánie se nevrátili investoři a státní pokladna byla prázdná.¹²⁰

Operace Alba byla oceněna za rychlé a účinné plnění úkolů, kterými byly vojenské jednotky pověřeny, a bezproblémovému průběhu mise. Operace Alba byla úspěšná z několika důvodů. Od počátku měla mise jasný mandát, jehož hranice vojenští velitelé nepřekročili.¹²¹ Podle OBSE plnily vzorně mírové jednotky cíle operace. Například při dodávkách humanitární pomoci vojáci jednali rozhodně a rychle.¹²² Působení vojenských jednotek v Albánii mělo především příznivý dopad pro navrácení

¹¹⁸ Pettifer, „The Albanian Question“, 83-84.

¹¹⁹ Robert Bideleux a Ian Jeffries, *The Balkans: The Post-communist History* (Londýn: Routledge, 2007), 58.

¹²⁰ Hradečný, „Dějiny Albánie“, 557.

¹²¹ Marchió, „Operation Alba“, 1-27.

důvěry Albánců v zahraniční pomoc. Když se USA, Velká Británie a Německo vyjádřily, že nemíní riskovat životy svých vojáků pro Albánii, cítili Albánci velké zklamání. Přítomnost vojenských jednotek v Albánii představovala pro Albánce uklidňující faktor.

¹²² Marchió, „Operation Alba“, 1-27.

Závěr

Nepokoje v Albánii v roce 1997 jsou často médií i odbornou veřejností opomíjeny, přestože byly prvním ozbrojeným konfliktem na balkánském území po uzavření Daytonské dohody v Bosně a Hercegovině v roce 1995. Především na území bývalé Jugoslávie byla mírová stabilita velmi křehká. Pádem komunismu došlo k obrovskému nárůstu organizovaného zločinu. Rozsáhlé množství zbraní a střeliva skončilo, díky činnosti organizovaných skupin během albánských nepokojů, v Kosovu a Makedonii. Především však pro Albánii znamenal konflikt v roce 1997 vážnou krizi pro albánský postkomunistický režim a společnost. Pokonfliktní rekonstrukce probíhala ještě několik let po skončení nepokojů.

Během devadesátých let si dvě hlavní albánská etnika Gegové a Toskové nebyla schopna mezi sebou utvořit společnou národní identitu. Od vzniku albánského státu jim nebyla příliš dána příležitost, aby se mohli pokusit vytvořit moderní národ. Už za vlády Osmanské říše byli Toskové zvýhodňováni oproti Gegům. Během panování krále Zoga I. dominovali v Albánii Gegové, zatímco v době komunistického režimu se většina politické garnitury etablovala z toskického prostředí. Dále se tak dělo kvůli tomu, že se pádem komunismu skupiny ve společnosti znovu štěpily a vymezovaly. Gegové se povětšinou přiklonili k postkomunistické vládě Demokratické strany, Toskové podporovali převážně opoziční Sociální stranu. Frakce sever versus jih se projevila například při hlasování o změně ústavy na prezidentský režim v roce 1994. Převážná část Gegů podpořila návrh o změně, zatímco na devadesát procent Tosků se vyslovilo proti. Jelikož rozdělení sever-jih úzce souvisí s rozdělením pravice-levice nebo Demokratická strana-Socialistická strana, je velmi obtížné oddělit tyto komponenty od sebe.

Demokratická transformace hrála v albánské společnosti zásadní roli, ať se jednalo o politickou, bezpečnostní nebo ekonomickou rovinu. Politická transformace často proběhla tím způsobem, že se bývalí členové Albánské strany práce stali novou vládní garniturou Demokratické strany. Je potom jasné, že reformy nemohly být dostatečně provedeny, když se staré komunistické elity staly novými představiteli země.

Restrukturalizace bezpečnostních složek, armády a policie, proběhla neúspěšně. Armáda i policie se v lednu 1997, těsně před vypuknutím nepokojů, *de facto* nacházely ve stejném stavu jako před změnou v roce 1992. Pokud by část armádních složek

neodmítla participovat na potlačování bojů a část armády se nepřidala na stranu povstalců, konflikt nemusel nabýt tak velkých rozměrů. Pravděpodobně by k němu ani nedošlo. Nedůsledná transformace bezpečnostních složek pak umožnila rozvoj organizovaného zločinu, jehož členové si udržovali vazby na politiky již od první poloviny devadesátých let. Pokud by neplynuly politickým představitelům z činnosti ze zločinných spolků příjmy, je možné, že by k pádu pyramidových fondů, které vlastnily organizované skupiny, nedošlo, protože by činnost pyramidových fondů nebyla vůbec podporována.

Ekonomickou transformaci provázela neschopnost přejít ze státem řízeného hospodářství na tržní ekonomiku. Rostla inflace, korupce, nezaměstnanost a vnitřní i vnější migrace. Kdyby albánská vláda poctivě využívala dotací a investic, které Albánii poskytly Mezinárodní měnový fond a USA, nevládali by Albánci veškeré své finanční prostředky do kapitálových pyramidových fondů za účelem výnosu.

Prezident Sali Berisha byl hlavním představitel postkomunistické garnitury. Během první poloviny devadesátých let se snažil posílit svoji moc. To demonstruje například pokus Berishy změnit v roce 1994 albánskou ústavu a zavést prezidentský režim. Berishova role v albánském konfliktu v roce 1997 zůstává sporná. To, že nechal otevřít albánskou armádou a tajnou policií *Shik* muniční sklady a vyzbrojoval vlastní armádu na gegském severu, nemusí nutně znamenat, že tak činil z etnické nesnášenlivosti. Berishova moc od vypuknutí nepokojů v lednu 1997 velmi zeslábla. Kvůli posílení vlivu se pravděpodobně pokoušel o eliminaci politických protivníků, z nichž se většina etablovala jako členové Socialistické strany na jihu.

Byť nakonec znamenala intervence mezinárodních sil v Albánii úspěch, cesta k získání mandátu OSN pro vojenský zásah byla značně zdoluhavá. Členské státy NATO a OBSE otálely s vysláním pomoci do Albánie tři měsíce. Během ledna až března přitom v Albánii zemřelo přes jeden tisíc osob. Pokud by čekání Albánie na mezinárodní zákrok netrvalo tak dlouho, nepochybně by nezemřelo tolik obětí a konflikt by se patrně nevyvinul do tak násilné podoby, která hraničila s občanskou válkou.

Aplikací odlišných komponent na konflikt v Albánii tedy bylo možné zjistit, že nepokoje přesáhly rámec politického konfliktu. Nicméně pro to, aby mohly být nepokoje považovány za etnický konflikt, je třeba se zabývat podrobně událostmi v roce 1997 v samotném albánském prostředí, kde dostatečné analýzy dosud chybí. Stanovené teze byly nicméně zodpovězeny.

Summary

The bachelor thesis “Causes and Ethnic Features of Conflict in Albania in 1997” dealt with the riots and the events that led to it. The main objective of this work was to investigate by what factors was the conflict in Albania in 1997 brought about.

During the 90's, Albanian ethnics Ghegs, living in the north of the country, generally tended to accept the post-communist government of the Democratic Party, whereas the other main Albanian ethnic group, Tosks living in the south of the country, generally supported the opposition Socialist Party. The vote to change the constitution in 1994 served as an example for the political and ethnic north-south division – Ghegs predominantly supported the change whereas 90% of the opposing votes came from areas populated by the Tosks. Particularly because of this connection between political and ethnic affinity with regards to north-south division it became difficult to separate these features from each other.

Democratic transition in Albania played a crucial role on many levels - political, security and economic. Political transformation was carried out in a manner that often former members of the Albanian Party of Labor converted to the new governing elites in the Democratic Party. It is then clear that reforms could not be wholehearted when the old communist elite had become the new leaders of the country. Then again, if part of the armed forces would not have refused to participate in the fighting and repressions and part of the army would not have joined the protestors during the unrests, the conflict would not have taken such large proportions – it would probably not happen at all. Moreover, the profits from organized crime groups' activities flowed partially to government officials from the Democratic Party; therefore the government tolerated the existence of pyramid schemes because organized crime groups used them to money laundering. Harsh economic conditions linked with the misuse of subsidies and investments from International Monetary Fund and the USA spurred Albanians to invest their savings into pyramid schemes.

From the perspective of president Berisha, the events of 1997 could be understood as an attempt to conserve his personal power against political opponents most of which has established itself within the Socialist Party and in the south of the country. Also the international community was late in its response to the crisis in

Albania. Only after three months into the crisis UN did respond, meanwhile more than one thousand people died and violence had nearly evolved to full-fledged civil war.

Použitá literatura

Prameny:

Conflict Analysis Framework (Draft), Conflict Prevention and Reconstruction Team, Social Development Department, World Bank, 2003

„Democracy Derailed: Violations in the May 26, 1996 Albanian Elections”, oficiální zpráva organizace Human Rights Watch, <http://www.hrw.org/legacy/summaries/s.albania965.html> (staženo 20. 3. 2013)

“Bad to Worse”, *the Economist*, 15. března 1997

Santoro, Lara, „How a Besieged Leader Fights Mobs with Mobs”, *Christian Science Monitor*, 28. března 1997

Walsh, James a Massimo Calabresi, “No Law or Order in the Land”, *Time*, 24. března 1997

Knihy a kapitoly v knihách:

Bideleux, Robert a Ian Jeffries, *The Balkans: The Post-communist History* (Londýn: Routledge, 2007), 58.

Brown, Michael E. et al., *Nationalism and Ethnic Conflict* (Cambridge: MIT Press, 2001)

Cabadová-Waisová, Šárka, *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích* (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011)

Cordell, Karl a Stefan Wolff, *Ethnic Conflict: Causes – Consequences – Responses* (Cambridge: Polite, 2010)

Eriksen, Thomas Hylland, *Etnicita a nacionalismus: Antropologické představy* (Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2012), 32.

Fowkes, Ben, *Ethnicity and Ethnic Conflict in the Post-communist World* (New York: Palgrave, 2002)

Gawrych, George W., *The Crescent and the Eagle: Ottoman Rule, Islam and the Albanians, 1874-1913* (Londýn: Tauris, 2006)

Hebding, Daniel E. a Leonard Glick, *Introduction to Sociology: A Text with Readings* (New York: McGraw-Hill, 1992)

Holzer, Jan a Stanislav Balík, *Postkomunistické nedemokratické režimy: Studie k proměnam politické teorie v posttranzitivním čase* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007)

Horowitz, Donald L., *Ethnic Groups in Conflict* (Berkeley: University of California Press, 2000)

Hradečný, Pavel a Ladislav Hladký et al., eds., *Dějiny Albánie* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008)

Hutchinson, John a Anthony D. Smith, eds., *Ethnicity* (New York: Oxford University Press, 1996)

Jacques, Edwin A., *The Albanians: An Ethnic History from Prehistoric Times to the Present* (Jefferson, North Carolina a Londýn: McFarland, 1995)

Jenkins, Richard, *Rethinking Ethnicity* (Londýn: Sage, 2008)

Krech, Hans, *Der Bürgerkrieg in Albanien 1997* (Berlín: Köster, 1997)

Malesevic, Sinisa, *The Sociology of Ethnicity* (Londýn; Thousand Oaks; Calif. : Sage Publications, 2004)

Matzinger, Joachim, „Die Albaner als Nachkommen der Illyrer aus der Sicht der historischen Sprachwissenschaft“, in *Albanische Geschichte: Stand und Perspektiven*

der Forschung, eds. Jean O. Schmidt a Eva A. Franz et al. (München: Oldenbourg, 2009), 13-35.

Pandolfi, Mariella, „Myths and New Forms of Governance in Albania“, in *Albanian identities: Myth and History*, eds. Stephanie Swandner-Sievers a Bernd J. Fischer et al. (Londýn: C. Hurst & Co., 2002), 203-214.

Pearson, Owen, *Albania and King Zog : Independence, Republic and Monarchy 1908-1939* (Londýn: Centre for Albanian Studies ve spojení s IB Tauris Publishers, 2004)

Pearson, Owen, *Albania as Dictatorship and Democracy: From Isolation to the Kosovo War, 1946 – 1998* (Londýn: Centre for Albanian Studies, 2006)

Pettifer, James a Miranda Vickers, *The Albanian Question: Reshaping the Balkans* (Londýn: I. B. Tauris, 2007)

Pikal, Kamil, „Albánská mafie: Etnograficko-kriminologický portrét“, v *Organizovaný zločin*, ed. Emil Souleimanov et al. (Praha: Auditorium, 2012), 47–66

Rusell King a Nicola Mai, *Out of Albania: From Crisis Migration to Social Inclusion in Italy* (New York: Berghahn Books, 2006)

Taras, Raymond C. a Rajat Ganguly eds., *Understanding Ethnic Conflict: The International Dimension* (Boston: Logman, 2010)

Tesař, Filip, *Etnické konflikty* (Praha: Portál, 2007)

Vickers, Miranda, *Islam in Albania* (Shrivenham: Defence Academy of the United Kingdom, 2008)

Vickers, Miranda, *The Albanians: A Modern History* (Londýn: Tauris, 2006)

Vickers, Miranda a James Pettifer, *Albania : From Anarchy to a Balkan identity* (New York: New York University Press, 1999)

Winnifrieth, Thomas J., *Badlands - Borderlands : a history of northern Epirus/southern Albania* (Londýn: Duckworth, 2002)

Odborné články a studie:

Austin, Robert C. a Jonathan Ellison, "Post-Communist Transitional Justice in Albania", *East European Politics & Societies* 22, č. 2 (jaro 2008): 373-401, <http://www.sagepub.com> (staženo 20. 3. 2013)

Balík, Stanislav a Věra Stojarová, "Berishovská a postberishovská Albánie: Případová studie defektního režimu", *Středoevropské politické studie* 7, č. 4 (podzim 2005): <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=247> (staženo 20. 3. 2013)

Blitz, Brad K., "Post-socialist transformation, penal reform and justice sector transition in Albania", *Southeast European and Black Sea Studies* 8, č. 4 (2008): 345-364, <http://www.ebscohost.com> (staženo 20. 3. 2013)

Carletto, Calogero, Benjamin Davis, Marco Stampini, and Alberto Zezza. "A country on the move: International migration in post-communist Albania." *International Migration Review* 40, č. 4 (2006): 767-785, <http://www.ebscohost.com> (staženo 20. 3. 2013)

Danopoulos, Constantine P. and Konstantinos S. Skandalis, "The Military and Its Role in Albania's Democratization" *Armed Forces & Society* 36, č. 3 (2011): 399-417, <http://online.sagepub.com.ezproxy.is.cuni.cz/> (staženo 6. 3. 2013)

Feilcke-Tiemann, Adelheid, "Albania: Gradual Consolidation limited by Internal Political Struggles", *Southeast European and Black Sea Studies* 6, č. 1 (2006): 25-41, <http://www.ebscohost.com> (staženo 20. 3. 2013)

Gagnon, Jr., V. P., „Ethnic Nationalism and International Conflict: The Case of Serbia“ *International Security* 19, č. 3 (1994-1995): 130-166, <http://www.jstor.org> (staženo 3. 5. 2013).

Javis, Christopher, "The Rise and Fall of Albania's Pyramid Schemes" *Finance and Development* 37, č. 1 (březen 2000), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2000/03/jarvis.htm> (staženo 9. 4. 2013)

Kajsiu, Blendi, „Down with Politics!: The Crisis of Representation in Post-Communist Albania”, *East European Politics & Societies* 24, č. 2 (květen 2010): 229-253, <http://www.sagepub.com> (staženo 20. 3. 2013)

Lawson, Colin a Douglas Saltmarshe, Security and Economic Transition: Evidence from North Albania, *Europe-Asia Studies* 52, č. 2 (2000): 133-148, <http://www.jstor.org> (staženo 6. 3. 2013)

Luarasi, Aleks, "Legal and Institutional Reform in Albania after the Democratic Revolution (1991-1997)" (Univerzita v Tiraně, 1997)

Marchió, Colonel Riccardo, „“Operation Alba“: A European Approach to Peace Support Operations in the Balkans“ (Výzkumný projekt, U. S. Army War College v Pensylvánii, 2000), 1-29, <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA378201> (staženo 1. 4. 2013).

Murzaku, Ines A., „Inter-church and Inter-religious Tensions in Post-communist Eastern Europe: The Case of Albania“, *Religion in Eastern Europe* 28, č. 1 (2008): 1-8, http://www.georgefox.edu/academics/undergrad/departments/socswk/ree/Murzaku_Inter-church_Feb%202008.pdf (staženo 22. 5. 2013)

Newman, Saul, „Does Modernization Breed Ethnic Political Conflict?”, *World Politics* 43, č. 3 (1991): 451-478, <http://www.jstor.org> (staženo 1. 5. 2013)

Pani, Pandeli, "Some differences between varieties of Albanian with special reference to Kosovo", *International Journal of the Sociology of Language* 2006, č. 178 (2006): 55-73, <http://web.ebscohost.com/ehost/search/basic?sid=ff957bed-24af-44ec-accd-01cd426a60b3%40sessionmgr14&vid=2&hid=27> (staženo 7. 3. 2013)

Pikal, Kamil, „Sunnitský islám v současné Albánii“ (diplomová práce, Univerzita Karlova, 2010)

Ramet, Sabrina P. a Nihil Obstat: Religion, Politics, and Social Change in East-Central Europe and Russia (Durham: Duke University Press, 1998)

Rapper, Gilles de, “Religion in Post-Communist Albania: Muslims, Christians and the idea of ‘culture’ in Devoll, Southern Albania”, *Anthropological Notebooks* 14, č. 2 (2008): 31-45, <http://www.ebscohost.com> (staženo 20. 3. 2013)

Roudometof, Victor Collective Memory, National Identity, and Ethnic Conflict: Greece, Bulgaria, and the Macedonian Question (Westport: Praeger, 2002)

Tafili, Najada, „Consolidation of Democracy: Albania“, *Journal of Political Inquiry* 1, (2008): 1-13, <http://jpi-nyu.org/wp-content/uploads/2011/02/Consolidation-of-Democracy-Albania...Najada-Tafili1.pdf> (staženo 2. 4. 2013).

Wallensteen, Peter Wallensteen a Margareta Sollenberg, “Armed Conflict, 1989 - 1999”, *Journal of Peace Research* 37, č. 5 (září 2000): 635-649.

Yilmaz, Muzzafer Ercan, „Intra-state Conflicts in the Post-cold War Era“, *International Journal on World Peace* 24, č. 4 (prosinec 2007): 11-33, <http://www.jstor.org> (staženo 6. 3. 2013).